

Osallistuva oppilas - yhteisöllinen koulu

toimivan oppilaskunnan opas

Opetusministeriön julkaisuja 2007:32

Leena Nousiainen
Ulla Piekkari

Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu

toimivan oppilaskunnan opas

Opetusministeriön julkaisuja 2007:32

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto /
Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen
PL / PB 23, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi> / OPM

Taitto / Ombrytning: Tuula Mäenpää
Kannen kuva / Pärm bild: Olli Järvenkylä / Helsingin nuorisosiainkeskus / arkisto
Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2007

ISBN: 978-952-485-433-7 (nid./htf)

ISBN: 978-952-485-434-4 (PDF)

ISSN: 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja /
Undervisningsministeriets publikationer 2007:32

Sisältö

Kansalaisvaikuttaminen	7
1.1 Osallistuva oppilas - yhteisöllinen koulu	
1.2 Aktiivinen kansalainen	
1.3 Yhteisöllinen toimintakulttuuri	
2 Yhteiskunnallinen tausta	11
2.1 Perustuslaki	
2.2 Kuntalaki	
2.3 YK:n lapsen oikeuksien sopimus	
2.4 Koulun lait ja asetukset	
3 Pedagoginen tausta	14
3.1 Opetussuunnitelma	
3.2 Oppilaskunta - yhdessä tekemistä	
4 Oppilaskunnan toiminta koulussa	20
4.1 Oppilaskunnan toiminta peruskoulussa	
4.2 Oppilaskunnan toiminta toisella asteella	
4.3 Oppilaskunnan hallituksen roolit ja tehtävät	
4.4 Ohjaavan opettajan tehtävät	
5 Oppilaskunnan hallituksen jäsenten valinta	28
5.1 Luokan edustajan valinta	
5.2 Puheenjohtajan ja sihteerin valinta	
5.3 Ohjaavan opettajan valinta	
6 Oppilaskunnan hallituksen toiminta	32
6.1 Yhteistoiminnallinen kokous	
6.2 Oppilaskunnan hallituksen vuosisuunnitelma ja käsiteltäviä asioita	

7 Oppilaskunnan hallituksen yhteistyö koulussa	39
7.1 Oppilaskunnan hallitus - luokka	
7.2 Oppilaskunnan hallitus - rehtori	
7.3 Oppilaskunnan hallitus - opettajakunta	
7.4 Oppilaskunnan hallitus - johtokunta tai vanhempainyhdistys	
8 Demokratiataidot oppilaskunnan toiminnassa	43
8.1 Keskustelutaito	
8.2 Kuuntelutaito	
8.3 Esittämistaito	
8.4 Neuvottelutaito	
8.5 Väittelytaito	
8.6 Päätöksenteko	
9 Tiedottaminen	51
10 Oppilas vaikuttajana	53
11 Oppilaskunnan toiminnan arviointi	55
11.1 Oppilaskunnan hallituksen toiminnan arviointi	
11.2 Luokan edustajan roolin arviointi	
11.3 Oppilaskunnan järjestämän toiminnan ja tapahtumien arviointi	
12 Lasten ja nuorten osallistuminen kunnan päätöksentekoon	58
12.1 Nuorisolaki	
12.2 Suomen Lasten Parlamentti	
12.3 Nuorisovaltuusto	
12.4 Nuorten Ääni	
LIITTEET	64
Liite 1: Esityslista	
Liite 2: Pöytäkirja	
Liite 3: Luokanedustajan tehtävät	
Liite 4: Vuosikello	
Liite 5: Oppilaskuntatoiminta ammatillisessa koulutuksessa	
Liite 6: Ryhmäyttämismenetelmiä	
Liite 7: Tietoa kansalaisvaikuttamisesta	
Liite 8: Lasten ja nuorten osallistumisjärjestelmä	
Liite 9: Tulevaisuusverstaas – menetelmä	
Liite 10: Osallistumistodistus – diplomi	
Liite 11: Sanastoa	
Liite 12: www-sivuja	
Kirjallisuus	

Lukijalle

Osallistuva oppilas - yhteisöllinen koulu oli opetusministeriön hanke, jonka tavoitteena oli edistää oppilaiden aktiivista roolia koulujen yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin kehittämässä. Hankkeen myötä osallisuus kouluissa ja kunnissa vahvistui ja tähän uusittuun painokseen on lisätty mm. perusopetuksen lainmuutos.

Oppilaskunnan toiminta on tärkeä osa lasten ja nuorten demokraattista toimintakulttuuria. Toimiminen oppilaskunnassa kehittää oppiladen valmiuksia toimia oman ryhmänsä edustajana ja harjaannuttaa neuvotteluun perustuvaan yhteistoimintaan. Osallisuus ei ole synnynnäistä vaan osallistumisessa tarvittavia taitoja on opetettava ja kehitettävä.

Oppilaskuntatoiminnan tavoitteena on herättää oppilaiden kiinnostus oman koulun kehittämistä kohtaan. Oppilaskunnan hallitus, luokat ja opettajat yhdessä voivat rakentaa yhteisöllisesti toimivan koulun.

Tämä oppilaskuntatoiminnan opas on tarkoitettu oppilaskunnan ohjaaville opettajille perustietopaketiiksi, joka soveltuu käytettäväksi kaikilla kouluasteilla. Oppaassa on perustietoa Osallistuva oppilas - yhteisöllinen koulu -hankkeesta, lasten ja nuorten osallisuudesta, oppilaskunnan rakenteesta ja yhteistoiminnallisuuden merkityksestä oppilaskunnan toiminnassa.

Syitä oppaan syntymiseen on monia. Yksi tärkeimmistä syistä on se, että oppilaskuntatoimintaa tavoitteellisena toimintana peruskoulun ensimmäisestä luokasta lähtien ei ole aikaisemmin ollut. Opetussuunnitelman perusteissa korostuu oppilaan aktiivinen rooli oman oppimisensa edesauttajana ja koulun yhteisöllisen toimintakulttuurin edistäjänä. Oppilaskuntatoiminta on myös konkreettinen toimintamalli toteuttaa Aktiivinen ja osallistuva kansalainen ja yrittäjyys aihekokonaisuutta.

Keskeisenä sisältönä oppaassa on oppilaskunnan hallituksen toiminta, hallituksen jäsenten valintaprosessi, kokouksen kulku ja jäsenten roolin vahvistaminen. Opas sisältää menetelmiä, joiden avulla oppilaskunnan hallitus ja luokat voivat harjoitella kyseisiä taitoja. Opas on syntynyt oppilaskunnan ohjaaville opettajille tarkoitettujen pitkäkestoisten koulutusohjelmien tuloksena. Materiaali on käytännössä todettu toimivaksi.

“Opettajat ovat oppineet arvostamaan meitä”, toteaa oppilaskunnan hallituksen jäsen ja yläasteen koulun opettaja on todennut: “Oppilaiden usko omaan vaikutusmahdollisuuksiin on parantunut. Oppilaat ovat oppineet kuuntelemaan toisiaan paremmin ja he ovat entistä kiinnostuneempia oman koulun kehittämisestä.”

Toivomme, että oppaasta on käytännön hyötyä koulujen oppilaskuntatoiminnan kehittämisessä.

Helsingissä 25.9.2007

Leena Nousiainen

Ulla Piekkari

1 Kansalaisvaikuttaminen

1.1 Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu

Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamiseen sisältyy sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti aktiivinen lapsuus ja nuoruus. Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen kiinnostaa nuoria siellä, missä koulu toimii osallistuvana yhteisönä. Luokan ja oppilaskunnan uudenvuodenlaisen yhteisöllisyyden vahvistaminen on tärkeä osa koulun kasvatuksellista tehtävää. Terve ja turvallinen koulu on koulu, jossa nuoret itse osallistuvat monin tavoin omaa työtään koskeviin päätöksiin.

Osallistumisen ja osallisuuden oikeus ei ole nuoren perustarve, eikä niitä aina ehkä pidetä kovin tärkeänä nuorten itsensä keskuudessa, koska siihen ei ole totuttu. Nuoret eivät useinkaan aloita osallistumistaan itse yhtäkkiä, koska heillä ei ole tietoa, tarpeita, haluja ja motivaatiota. Edellytykset osallistumiseen pitää luoda.

Demokratia itsessään on jotakin, joka pitää oppia ja jota voi oppia; demokratia ei ole synnynnäinen taito, eikä välttämättä kehity luonnostaan ilman tietoista pyrkimystä. Demokratian tehtävänä on huolehtia oppimisesta, joka auttaa ylläpitämään demokratiaa.

Demokraattinen yhteiskunta on siis oppiva yhteiskunta. Jotta nuoresta voisi kehittyä aktiivinen kansalainen, edellyttää se häneltä myös tietoja ja taitoja. Näitä taitoja ovat: valmiudet kommunikaatioon ja dialogiin, valmiudet elää toisten kanssa yhdessä ja valmiudet ottaa osaa julkiseen keskusteluun. Eli mahdollisuudet vuorovaikutukseen erilaisten yhteisöjen ja yksilöiden välillä ovat kansalaisvaikuttamisen lähtökohtana.

Lasten ja nuorten osallistuminen koulun toimintaan Suomessa on ollut perinteisesti hyvin vähäistä. Kansainvälisestikin tarkasteltuna suomalaiset nuoret kokevat vaikutusmahdollisuutensa koulussa vähäisiksi. Suomalaiset nuoret ottavat

osaa oppilaskuntien ja muiden koulun hallintoelinten toimintaan olennaisesti vähemmän kuin muut pohjoismaalaiset nuoret.

Olennainen osa koulun toimintakulttuuria ovat aikuisten ja oppilaiden väliset vuorovaikutussuhteet ja mitkä ovat ne rakenteet, jotka edistävät ja tukevat koulun perustehtävää - kasvamista ja oppimista. Oppilaskuntatoiminta on tärkeä osa koulumme demokraattista toimintakulttuuria. Ennen kuin oppilaskunta aktivoituu, täytyy luokkien, opettajien ja oppilaskunnan hallituksen välinen vuorovaikutus toimia.

Nuoren tulee tuntea osallisuutta omassa asuin- ja elinympäristössään. Hänen tulee myös tuntea pätevyyttä ja pitää itse omaa rooliaan merkittävänä. Osallisuuden mittari on se, kuinka hyvin nuori pääsee sisälle voimaantuneen ja valtaantuneen toimijan positioon ja kuinka hän tuntee voivansa vaikuttaa asioiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Koulujen kehittämiskohteina tulisikin lähivuosina olla oppilaskuntatoiminnan kehittäminen osaksi kouluyhteisöjen arkea.

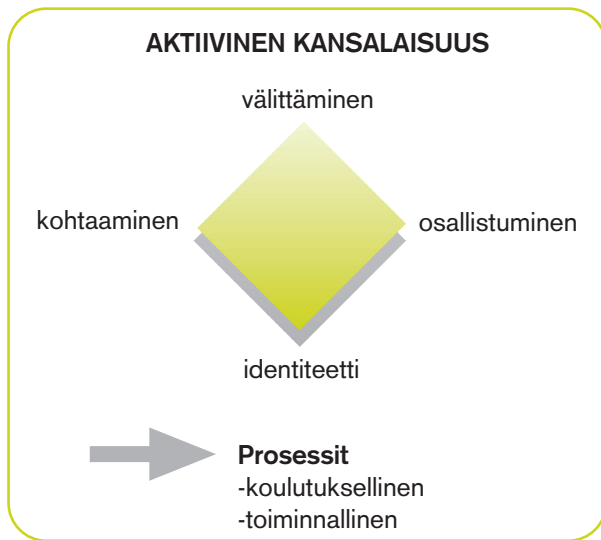
Opetusministeriö koordinoi v. 2005–2007 Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu -hanketta, jossa oli mukana 100 kuntaa. Hankkeen tavoitteena oli:

- tukea kunnissa lasten ja nuorten erilaisten vaikuttamisjärjestelmien kehittymistä
- rakentaa toiminta- ja yhteistyöverkostoja sekä kehittää viranomaisyhteistyötä
- kehittää koulujen yhteisöllistä toimintakulttuuria
- kehittää oppilaskuntatoimintaa ja järjestää valtakunnallista ja alueellista koulutusta sekä henkilöstön täydennyskoulutusta
- tuottaa tukimateriaalia

1.2 Aktiivinen kansalainen

Aktiiviseen kansalaisuuteen voi kasvaa, oppia ja harjaantua. Se ei ole synnynäinen ominaisuus. Aktiiviseksi kansalaiseksi ei voi vain opettaa. Tiedot ovat lähtökohta ja perusedellytys, mutta aktiiviseksi kansalaiseksi tullaan vain toiminnan ja osallistumisen kautta. Siksi lapset ja nuoret tarvitsevat harjoitusta, jossa tiedot muuttuvat eläväksi käytännöksi. Lapset ja nuoret tarvitsevat kannustavia esimerkkejä. Vain näin oppilaat sisäistävät tiedot.

Identiteetti on kansalaisuuden perusta. Jokaisella ihmisellä on perustavoitteena luoda ja säilyttää oma, ehyt minäkuva ja rakentaa oma identiteetti. Identiteetti antaa ihmiselle viitekehyksen hahmottaa oma paikkansa ihmisyyhteisöissä ja yhteiskunnassa. Ilman omaa identiteettiä ihminen ei ole ihminen eikä varsinkaan

Aktiivinen kansalaisuus voidaan kuvata nelikenttänä: identiteetti, osallistumisen lisääminen, kohtaamisten mahdollistaminen ja aito välittäminen itsestä, toisista ihmisistä ja omasta yhteisöstä. Näin käsite konkretisoituu, ihmistä lähellä olevaksi asiaksi.

kansalainen.

Eri toimijatahojen tulisi kaikin tavoin tukea ihmisiä rakentamaan omaa minuuttiaan ja identiteettiä haastavassa ja monella tavalla ristiriitaisessa arvotodellisuudessa. Oma identiteetti on aktiivisen kansalaisuuden ydintä.

Osallistuminen tuo todellisen kansalaisuuden. Täysin passiivinen ihminen ei ole kansalainen kuin statukseltaan. Kun on mukana sosiaalisissa aktiviteeteissä kuten harrastuksissa, yhdistystoiminnassa, lähiyhteisön erilaisissa toiminnoissa jne. ja osallistuu yhteiskunnalliseen toimintaan kuten äänestämiseen, ammattiyhdistystoimintaan ja poliittiseen toimintaan, mielipiteen julkiseen ilmaisuun jne., elää keskellä yhteiskuntatodellisuutta osallistuen ja samalla vaikuttaen.

Osallistuminen on ennen muuta tahto- ja motivaatiokysymys ja näitä tekijöitä tulee vahvistaa haluttaessa tukea aktiivisen kansalaisuuden toteuttamista. On tärkeää, että luodaan käytänteitä ja osallistumismahdollisuuksia, joissa nuoret voivat osallistua: oppilaskuntia, nuorisovaltuustoja, lasten- ja nuorten parlamentteja, nuorten ääni -kokouksia jne. Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen vaatii aktiivista lapsuutta ja nuoruutta. Osallistumisen myötä nuori voi vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin ja tällä tavalla hän voi kokea osallisuuden tunteen.

Kohtaaminen erilaisissa tilanteissa synnyttää todellista kansalaisuutta. Kohtaamisessa katse on suunnattu toiseen ihmiseen. Henkilökohtainen vuorovaikutuksellinen kohtaaminen on aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisessa tärkein elementti. Hyvä kohtaaminen rikastuttaa, ravitsee ja virkistää. Kohtaavan yhteisön ilmapiiri on terve. Sen tavoitteet ovat selkeät, ja se osaa käyttää voimansa oikein. Kansalaisjärjestöt ja ihmisten epäviralliset sosiaaliset yhteistyöverkostot ovat tärkeitä kohtaamisten mahdollistajia Suomessa.

Ihmiset ottavat aina yhteisöissä mittaa toisistaan ja luovat vastakohta-asetelmia. Tämä ei kuitenkaan ole vaarallinen asia. Se kuuluu ihmisyhteisöjen elämään. Sivistynyt eri mieltä oleminen ja sanan voimalla toisten haastaminen vievät luovaa

ajattelua eteenpäin sekä pitävät yhteisöt elinvoimaisina ja virkeinä.

Välittäminen tuo aktiivisen kansalaisuuden erittelyyn tärkeän inhimillisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Välittämisen tulee lähteä omasta itsestä. Itseään tuhoava ihminen ei kykene olemaan aktiivinen kansalainen. Omasta itsestä välittämistä seuraa toisista välittäminen.

Välittämisen kehä laajenee itsestä ja toisista ihmisistä lähiyhteisöihin, koko yhteiskuntaan ja myös globaalille tasolle. Välittämisen filosofia tuo aktiivisen kansalaisuuden uudelleen määrittelyyn empaattisuuden, humanisuuden ja sosiaalisen vastuun. Se vahvistaa oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvoisuuden näkökulmaa.

1.3 Yhteisöllinen toimintakulttuuri

Jokaisella koululla on omanlaisensa toimintakulttuuri, erilaiset tavat toimia arjessa. Opetussuunnitelmien myötä koulut tai kunnat ovat määritelleet opetussuunnitelmassa myös toimintakulttuurinsa. Valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa (2004) toimintakulttuuri määritellään seuraavasti: ”Toimintakulttuuriin kuuluvat kaikki koulun viralliset ja epäviralliset säännöt, toiminta- ja käyttäytymismallit sekä arvot, periaatteet ja kriteerit, joihin koulutyön laatu perustuu. Toimintakulttuuri vaikuttaa myös kaikkeen oppituntien ulkopuoliseen koulun toimintaan, kuten juhliin, teemapäiviin sekä erilaisiin tapahtumiin ja tempauksiin.”

Oppimisympäristön rakenteet ja pedagogiset käytännöt vaikuttavat koulun toimintakulttuuriin. Olennainen osa koulun toimintakulttuuria ovat koulun aikuisten ja oppilaiden vuorovaikutussuhteet. Tärkeää on se, miten aikuinen kohtaa oppilaan ja miten oppilas tulee kuulluksi.

Toimintakulttuurin tulisi olla yhteisöllistä. Yhteisöllisessä toimintakulttuurissa kaikki tuntevat vastuunsa koulun fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta oppimisympäristöstä. Käytännössä se tarkoittaa, että oppilaat ja opettajat yhdessä suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat koulun toimintaa. Opetussuunnitelmien mukaan koulun tehtävänä on luoda toimintaympäristö, jossa oppilaat ja opettajat harjoittelevat aktiivista ja vuorovaikutteista toimintakulttuuria. Osallisuudella tarkoitetaan tunnetta, joka syntyy oppilaille, kun he saavat osallistua ja vaikuttaa koulun yhteisiin asioihin.

Koulun toimintakulttuuri vaikuttaa merkittävästi koulun kasvatukseen ja opetukseen ja sitä kautta oppimiseen. Tavoitteena on, että koulun kaikki käytännöt rakennetaan johdonmukaisesti tukemaan kasvatus- ja opetustyölle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. On tärkeää, että oppilaat osallistuvat koulun toimintakulttuurin luomiseen ja sen kehittämiseen.

2 Yhteiskunnallinen tausta

Lasten ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet on turvattu kansainvälisesti ja kansallisesti varsin laajasti. Lapsia ja nuoria tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Oppilaskunnan yhteiskunnallinen tausta

2.1 Perustuslaki

Kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet on turvattu lainsäädännössämme varsin laajasti. Lähtökohdat on kirjattu perustuslakiin ja kansalaisten osallisuutta voidaan pitää valtion ja yhteiskunnan kannalta keskeisenä yhteiskuntapoliittisena arvona, periaatteena ja päämääränä. Julkisen vallan tehtävä on turvata, että perustuslaissa säädetyt kansanvaltaisuuden ja tasa-arvon periaatteet sekä kansalaisten perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat ja että oikeusperiaatetta kunnioitetaan (PeL 22§).

On huomattava, että perustuslaissa ilmaistut demokratian periaatteet koskevat myös lapsia ja nuoria, vaikka heitä perinteisesti pidetäänkin alaikäisinä. Vaikka lapsilta ja nuorilta puuttuu äänioikeus valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa, velvoittaa perustuslaki kuitenkin aikuisia luomaan järjestelmiä, joilla lapset ja nuoret voivat vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (PeL 6§).

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

2.2 Kuntalaki

Kuntalakiin (Kuntalaki 27 §) on koottu kunnalliseen päätöksentekoon osallistumista koskevat yleiset säännökset. Oma kunta on se keskeinen areena, jolla yhteiskunnallisen osallistumisen kulttuuri opitaan. Tämä edellyttää kuitenkin, että lapset ja nuoret tietävät asioiden taustat. Lasten ja nuorten tulee siis saada tietää niistä taustatekijöistä, joita esimerkiksi koulun toimintaan liittyy. Lait velvoittavat kuntaa kuulemaan omia kansalaisiaan, joita myös lapset ja nuoret ovat.

2.3 YK:n Lapsen oikeuksien sopimus

Lapsen oikeuksien sopimus (LOS) hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Sopimus on yleisesti hyväksytty käsitys siitä, mitä oikeuksia kaikilla lapsilla pitäisi olla ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin mielipiteisiin, kansallisuuteen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen tai syntyperään katsomatta (LOS 2. artikla).

“Lapsen oikeus on aikuisen velvollisuus”
J.P.Grant, UNICEFin entinen pääsihteeri

Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuuluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toiminna.

2.4 Koulun lait ja asetukset

Perusopetuslakiin (47 a §) tuli 1.8.2007 muutos, jonka mukaan koululla voi olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Sen tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista oppilaita koskevissa asioissa. Oppilaskunnan toiminnan järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Oppilaskunnan toiminta järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti paikalliset olosuhteen huomioon ottaen. Oppilaskunta voi olla useamman koulun tai toimintayksikön yhteinen.

Jos opetuksen järjestäjä ei järjestä edellä tarkoitettua oppilaskuntatoimintaa, opetuksen järjestäjän tulee muulla tavoin huolehtia siitä, että oppilailta on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä koulunsa tai muun toimintayksikkönsä toimintaan liittyvistä oppilaita yhteisesti koskevista asioista.

Lukiolain (31§) mukaan jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään lukiolaisa tarkoitettua koulutusta, on opiskelijoista muodostuva oppilaskunta. Lukion opiskelijat kuuluvat oppilaskuntaan suoraan lain säännöksen nojalla. Oppilaskunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa ja koulutyötä. Lukiolain mukaan koulutuksen järjestäjän tulee varata opiskelijoille mahdollisuus osallistua koulutuksen kehittämiseen sekä kuulla opiskelijoita ennen opintoihin ja muihin opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä. Näissä asioissa oppilaskunta käyttää opiskelijoiden puhevaltaa. Koulutuksen järjestäjä päättää oppilaskuntatoiminnan organisoimisesta kuten siitä, onko oppilaskunta yhteinen yhden tai useamman muun oppilaitoksen tai toimintayksikön kanssa.

Laki ammatillisista oppilaitoksista (41§) mukaan jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään laissa ammatillisista oppilaitoksista tarkoitettua koulutusta, on opiskelijoista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa ja koulutyötä. Koulutuksen järjestäjän tulee varata opiskelijoille mahdollisuus osallistua koulutuksen kehittämiseen sekä kuulla opiskelijoita ennen opintoihin ja muihin opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä.

3 Pedagoginen tausta

3.1 Opetussuunnitelma

Opetussuunnitelman perusteiden (2004) arvopohjana ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Perusopetus edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista.

Perusopetuksen tehtävä on sekä kasvattaa että opettaa. Opetuksen tehtävänä on antaa yhteiskunnalle väline kehittää sivistyksellistä pääomaa sekä lisätä yhteisöllisyyttä ja tasa-arvoa. Perusopetuksen on annettava oppilaalle mahdollisuus osallistuvana kansalaisena kehittää demokraattista yhteiskuntaa.

Lukiokoulutuksen tehtävä on jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää. Lukiokoulutuksen tehtävänä on antaa laaja-alainen yleissivistys. Lukion tulee antaa valmiuksia vastata yhteiskunnan ja ympäristön haasteisiin sekä taitoa tarkastella asioita eri näkökulmista. Opiskelijaa tulee ohjata toimimaan vastuuntuntoisena ja velvollisuuksistaan huolehtivana kansalaisena yhteiskunnassa ja tulevaisuuden työelämässä.

Oppilaiden osallisuus pohjautuu siis sekä opetuksen arvoihin että tavoitteisiin ja tehtäviin. Tämän takia oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuus voidaan ottaa kunnan yhdeksi kehittämistavoitteeksi.

Osallisuudella tarkoitetaan sellaista toimintaa, jossa lapset ja nuoret asettavat tavoitteita, keskustelevat ja pohtivat eri ratkaisuja sekä tekevät päätöksiä ja kantavat vastuun tekemisistään. Toiminta tarjoaa osallisuuden kokemuksen kaikille lapsille ja nuorille ja aikaansaa muutoksen heidän elinympäristössään.

Oppilaskuntien toiminta on tärkeä osa demokraattista toimintakulttuuria. Oppilaskuntatoiminta kehittää oppilaiden valmiuksia toimia omien ryhmiensä edustajina ja harjaantua neuvotteluun perustuvaan yhteistoimintaan.

Aihekokonaisuudet

Opetussuunnitelmassa olevat aihekokonaisuudet ovat kasvatus- ja opetustyön keskeisiä painoalueita, joiden tavoitteet ja sisällöt sisältyvät useisiin oppiaineisiin. Aihekokonaisuudet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä kasvatus- ja koulutus-haasteita. Samalla ne ovat ajankohtaisia arvokannanottoja. Aihekokonaisuuksien tavoitteet ja sisällöt sisältyvät useisiin oppiaineisiin.

Aihekokonaisuudet toteutuvat eri oppiaineissa niille luonteenomaisella ja oppilaan kehitysvaiheeseen sopivalla tavalla. Aihekokonaisuudet tulee sisällyttää eri oppiaineisiin ja niiden tulee näkyä koulun toimintakulttuurissa.

Osallistuva / Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta ja opiskelijaa hahmottamaan yhteiskuntaa eri toimijoiden näkökulmista, kehittää osallistumisessa tarvittavia valmiuksia ja luoda pohjaa yrittäjämäisille toimintatavoille. Koulun oppimiskulttuurin ja toimintatapojen tulee tukea oppilaan ja opiskelijan kehittymistä omatoimiseksi, aloitteelliseksi, päämäärätietoiseksi, yhteistyökykyiseksi, kriittiseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi sekä auttaa oppilasta ja opiskelijaa muodostamaan realistinen kuva omista vaikutusmahdollisuuksistaan.

Oppilailta ja opiskelijoilta tulee olla mahdollisuus harjoitella erilaisia osallistumis- ja vaikuttamiskeinoja yhteiskunnassa eri tasoilla: paikallinen, valtakunnallinen, eurooppalainen ja globaali. Oppilaskuntatoiminta koulussa antaa oppilaille ja opiskelijoille kannustavan mahdollisuuden harjoitella vaikuttamisen ja osallistumisen taitoja.

Nuorten oma osallistuminen ja vaikuttaminen koulun toimintakulttuuriin antaa oppilaille ja opiskelijoille konkreettisen mahdollisuuden vaikuttaa hyvinvointiin koulussa. Erilaisten mielipiteiden hyväksyminen ja ristiriitojen sietäminen tulevat luonnolliseksi osaksi arkipäivää ja demokratiaan pohjautuvan osallistumisen peruskiveksi.

3.2 Oppilaskunta - yhdessä tekemistä

Tässä luvussa esitellään, mistä yhteistoiminnallisessa työotteessa on kysymys. Erityisesti on syytä painottaa, että kyseessä on tapa ajatella: se ei ole nippu menettelmällisiä temppeja. Yhteistoiminnallisuus on demokraattisuutta, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukeva sosiaalinen rakennelma, joka perustuu kokemukselliseen oppimiseen ja konstruktiviseen oppimiskäsitykseen. Yhdessä toimimisella, toisten auttamisella ja toisilta oppimisella pyritään sosiaaliseen muutokseen, jolle on ominaista avoimuus, dynaamisuus, ryhmäkeskustelut ja yhteinen asioiden käsittely. Lapsen ja nuoren yksilöllinen kasvu ja itsenäistyminen kulkevat rinnakkain sosiaalisen kasvun ja kehittymisen kanssa. Voidakseen olla luokalleen ja koululleen hyödyksi oppilas tarvitsee subjektiivisesti koettua henkistä ja älyllistä osallisuutta.

Seuraavat tekijät yhteistoiminnallisessa työotteessa edistävät yhteisöllisen ajattelun kehittymistä:

- Positiivisen henkisen ilmapiirin luominen rohkaisee riskin ottamiseen, asioiden esille nostamiseen ja niistä puhumiseen ja auttaa näkemään oppilaskunnan demokraattisena yhteisönä.
- Odotus, että oppilaskunnan hallituksen jäsenten pitää osata selittää jäsennellysti asioita muille, neuvotella, tehdä yhteenvetoja, väitellä ja perustella päätöksiä, vaatii korkeatasoista kognitiivista ajatusten järjestelyä ja pohdintaa.
- Keskustelu ja neuvottelu yhteistoiminnallisissa ryhmissä edistää suullista johtopäätösten tekemistä, selittämistä, arviointia ja pohdintaa siitä, mitä yksilö tietää ja ajattelee. Pohdinta- ja neuvotteluprosessin avulla käsiteltävät asiat muuttuvat yhteisöllisesti merkitykselliseksi.
- Heterogeeniset ryhmät kuten oppilaskunnan hallitus, joilla on monenlaisia taitoja edellyttäviä tehtäviä, pakottavat divergenttiin ajatteluun, luoviin reaktioihin ja kunkin erilaisen lahjakkuuden käyttöön. Monet erilaiset osaaamiseen liittyvät odotukset johtavat siihen, että ryhmän jäsenten erilaisuus on arvokas rikkaus eikä ongelma.
- Oppilaskunnan hallituksen jäsenet vaikuttavat toistensa oppimiseen mallintamalla ajatusten erilaisia tasoja, selittämällä kuinka ratkaisisivat ongelman sekä antamalla toisilleen palautetta ja rohkaisua.
- Ristiriitaiset mielipiteet, tulkinnat ja selitykset pitää ratkaista. Tämä pakottaa ryhmän jäsenet pohdiskelemaan dialogiin. Strukturoitu ristiriita saattaa olla erinomainen ratkaisun löytymisen kannalta.

Jos koulussa pyritään vakavasti oppilaiden osallisuuteen, itsenäistymiseen ja minäkuvan kasvuun sekä vaikuttamaan yhteistyötaitojen kehittymiseen, tulee näitä taitoja harjoitella kaikissa oppiaineissa ja koulun muussa toiminnassa. Oppilaiden on pohdittava yhdessä opettajien ja sidosryhmien kanssa koulun arkea ja kasvatuksellisia arvoja. Oppilaskunnan toimintaa ja eri oppiaineiden opetusta voidaan jäsentää siten, että ne tukevat osaltaan koulun kasvatuspäämäärien toteutumista. Oppilaiden ja opettajien yhteistyö on avain osallistuvaan toimintakulttuuriin.

Yhteistoiminnallisuuden periaatteet oppilaskunnassa

Yhteistoiminnallisessa oppilaskuntatoiminnassa on neljä periaatetta, jotka tukevat koulun osallistavaa toimintakulttuuria.

- Yhteiset tavoitteet ja positiivinen riippuvuus
- Vuorovaikutus ja sosiaaliset ryhmätaidot
- Yksilöllinen vastuu
- Tavoitteen ja toimintatavan yhteinen arviointi

Yhteiset tavoitteet ja positiivinen riippuvuus

Oppilaskuntatoimintaan luodaan toimintakulttuuri, jossa tavoitteet ja keinot niihin pääsemiseksi luodaan yhdessä. Tavoitekeskustelujen tulee olla monipuolisia ja eri näkökulmista ja tavoitteet tulee aikatauluttaa ja konkretisoida käytännön toimenpiteiksi. Tämä luo pohjan sitoutumiselle ja ryhmän jäsenten keskinäiselle positiiviselle riippuvuudelle.

Oppilaiden positiivinen riippuvuus kehittyy silloin, kun heillä on tunne, että he tarvitsevat toisiaan suorittaessaan oppilaskunnan tehtäviä. Positiivinen keskinäinen riippuvuus on koko yhteistoiminnallisen työskentelyotteen ydin. Ilman sitä yhteistyö hajoaa ryhmässä suoritetuksi yksilötyöksi. Oppilaskunnan hallitusten jäsenten on tunnettava, että he ovat liittyneet yhteen ja yhteinen menestyminen koituu koko koulun eduksi. Heillä on tällöin motivaatio ja syy toimia yhdessä sekä koordinoida ponnistelujaan tehtävän suorittamiseksi. Tutustuminen, yhteisten tavoitteiden luominen ja pelisäännöistä sopiminen luovat hyvän pohjan positiivisen riippuvuuden rakentamiseksi. Tosin sitä pitää kehittää koko ajan erilaisin keinoin esim. keskusteluilla, ryhmäyttämisharjoituksilla ja itsearvioinnilla.

Vuorovaikutus ja sosiaaliset ryhmätaidot

Oppilaskunnan hallituksen sisäistä sekä luokan edustajan ja luokan välistä vuorovaikutusta rakennetaan suunnitelmallisesti ja yhteistoiminnallisesti. Vuorovaikutuksen keskeisiä muotoja ovat kokemusten jakaminen, yhteenvetojen tekeminen, selitysten antaminen ja vastaanottaminen, pelisääntöjen luominen, tiedon ja ymmärtämisen tarkentaminen, ratkaisujen etsiminen sekä päätösten tekeminen keskustellen ja neuvotellen. Nämä toteutuvat parhaiten, kun oppilaskunnan hallituksen toiminnalle luodaan sellaiset rakenteet ja olosuhteet, että vuorovaikutteinen viestintä mahdollistuu.

Oppilaskunnan hallituksessa harjoitellaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen taitoja. Niinpä jäsenille on opetettava tietoisesti johtamistaitoja, suunnitelmallisuutta, keskinäistä luottamusta, toisten arvostamista, toisten tarkkaavaista kuuntelua, neuvottelua, päätöksentekoa ja ristiriitatilanteista selviytymistä. Yhdessä sovitut pelisäännöt ovat sosiaalisen kanssakäymisen perusta. Oppilaskunnan hallituksen on tärkeää pohtia myös sosiaalisten taitojen merkitystä oppilaskunnan toiminnalle.

Yksilöllinen vastuu

Yhteistoiminnallinen oppilaskunnan hallitus on onnistunut tehtävässään vastaitten, kun sen jokainen jäsen on ottanut vastuuta tehtävistä ja osallistunut aktiivisesti toimintaan. Jokainen oppilaskunnan hallituksen jäsen on vastuussa myös omasta oppimisestaan ja kehittymisestään. Henkilökohtaisen vastuunsa lisäksi

jäsenet ovat myös osaltaan vastuussa oppilaskunnan hallituksen toimivuudesta ja edustamastaan luokasta. Jokaisen on pystyttävä selostamaan, mitä ryhmässä keskusteltiin, miten ryhmän yhteiseen ratkaisuun päästiin ja miten se on perusteltavissa. Oppilaskunnan hallituksen ei tule sallia peukalokyytiläisiä eikä myöskään itsevaltaisia työjuhtia, vaan jokainen jäsen on tasavertainen. Yksilöllinen vastuu on avain onnistumiseen, mutta vastuu muista jäsenistä takaa parhaan lopputuloksen ja kehittymisen sekä asenteissa että käyttäytymisessä.

Tavoitteen ja toimintatavan yhteinen arviointi

Tavoitteen saavuttamisen ja toimintatavan avoin ja yhteinen arviointi on oleellista oppilaskuntatoiminnan kehittymiselle. Työskentelyn jälkeen jaetaan kokemuksia, pohditaan yhdessä tehtyä ja tehdään arvioivia johtopäätöksiä tavoitteen saavuttamisesta. Arvioinnin toinen ulottuvuus on oppia tietoisesti tarkkailemaan ja arvioimaan oppilaskunnan toimintatapaa, yhteistyötaitojen kehittymistä ja omaa toimintaa esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla: Mitä saimme aikaan? Miltä toiminta tuntui? Miten työskentelimme? Miten voimme parantaa yhteistä työskentelyämme?

Työskentelyn yhteinen pohtiminen mahdollistaa kokemuksista oppimisen ja kokemuksen hyödyntämisen myös tulevaa toimintaa varten. Koetun arviointi kehittää oppilaskunnan jäsenten metakognitiivisia taitoja eli ymmärrystä siitä, miten he kehittyvät, miten vaikuttavat sekä miten heihin vaikutetaan. Itsetuntemus on avain uusien asioiden ja toimintatapojen omaksumiseen.

Edellä esiteltyjen periaatteiden sisäistäminen on edellytys yhteistoiminnallisen filosofian mukaisen työotteen tehokkaaseen käyttöön.

4 Oppilaskunnan toiminta koulussa

Oppilaskuntien toiminta on tärkeä osa demokraattista toimintakulttuuria. Se kehittää oppilaiden kykyjä ja taitoja toimia omien ryhmiensä edustajina ja harjaantua neuvotteluun perustuvaan yhteistoimintaan.

Oppilaskuntaan kuuluvat kaikki koulun oppilaat ja opiskelijat. Oppilaskunnan tehtävänä on ohjata oppilaat keskinäiseen yhteistyöhön, pyrkiä parantamaan oppilaiden asemaa koulussa ja edistää oppilaiden harrastustoimintaa sekä vastuuta yhteisten asioiden hoidosta.

4.1 Oppilaskunnan toiminta peruskoulussa

Jokainen peruskoulun oppilas on oppilaskunnan jäsen. Peruskoulussa oppilaskunnan hallitukseen valitaan kaksi edustajaa jokaiselta luokalta. Jos oppilaskunnan hallitus muodostuu suureksi (yli 20 jäsentä), kannattaa hallituksen kokouksia pitää koko jäsenmäärällä 1–6 luokkien edustajat ja pienempänä 1–3 ja 4–6 luokkien edustajien kokouksia. Suurista oppilaskunnan hallituksista kannattaa muodostaa kehitettävien asioiden ympärille erikokoisia työryhmiä. Työryhmiin hallituksen jäsenet hakeutuvat kiinnostuksensa ja osaamisensa mukaan. Kun käytetään monipuolista oppilaskunnan hallituksen rakennetta, silloin tulee erityistä huomiota kiinnittää tiedottamiseen. Kaikkien hallituksen jäsenten tulee tietää eri työryhmien ja pienempien kokousten käsiteltävät asiat. Kaikki oppilaskunnan hallituksen kokoukset informoidaan mahdollisimman avoimesti tiedoksi koko koululle.

Peruskoulun 7.–9. -luokilla käytetään tarvittaessa erikokoisia työryhmiä ja kokouksia. Yläluokilla hallituksen jäsenet pystyvät kantamaan vastuuta laajoistakin kehitettävistä asioista. On tärkeää, että mahdollisimman moni hallituksen jäsen löytää myös toiminnan tasolla aktiivisen roolin oman koulun kehittämisessä.

Yhtenäinen peruskoulu

Yhtenäisessä peruskoulussa tulee oppilaskunnan hallituksen rakenteeseen ja toimintatapaan kiinnittää erityistä huomiota. Oppilaskunnan hallitus voidaan jakaa esim. 1.–5. -luokkien kokouksiin ja 6.–9. -luokkien kokouksiin. 6. luokkalaisten osallistuminen yläluokkien hallituksen toimintaan madaltaa yläluokille siirtymisen kynnystä ja luo luontevat yhteistyömuodot. Suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa monet asiat voidaan käsitellä hallituksen pienemmissä ryhmissä. Päätös vaiheessa tulee kaikkien oppilaskunnan hallitusten jäsenten ja asiasta riippuen myös luokkien saada vaikuttaa lopulliseen päätökseen. Jos yhtenäisessä peruskoulussa käytetään paljon ns. pikkuoppilaskuntia ja työryhmiä, niihin kannattaa selkeästi valita kokoukselle puheenjohtaja ja sihteeri ja tarvittavat vastuuhenkilöt. Näin useammat jäsenet saavat harjoitella puheenjohtajan ja sihteerin roolia ja kokouksille tulee selkeät toimintatavat.

Opettaja varaa kunkin kurssin / jakson alussa aikaa yhteiseen suunnitteluun, jolloin oppilaiden näkemykset opetussuunnitelman puitteissa esim. sisältöjen, materiaalien, työtapojen ja arvioinnin suhteen voidaan ottaa huomioon jo kurssia suunniteltaessa. Oppilaan osallisuuden tunnetta ja vastuunottoa lisää se, että hän voi olla vaikuttamassa oman työnsä suunnitteluun. Oppilaskunnan edustajille tulee varata säännöllisesti oppitunnista keskustelu- ja tiedotusaikaa, jotta oppilaiden mielipiteitä kuullaan.

Oppilaskunnan hallitus nimeää edustajansa (2 jäsentä) koulun suunnittelu- ja kehittämissyyn. Oppilaskunnan hallituksen edustajat varaavat rehtorilta neuvotteluajan, kun he haluavat nostaa keskusteluun jonkin asian. Opettajainkokouksiin tulisi varata säännöllinen aika, jolloin oppilaskunnan hallituksen edustajat (2–4) voivat kertoa oppilaskunnan toiminnasta.

Oppilaat voivat vaikuttaa asioiden valmistelu vaiheessa koulun

- toimintatapoihin, kuten käytöstapoihin, kiusaamisen ehkäisyyn ja suvaitsevaisuuden lisäämiseen
- oppimisympäristöön, kuten kalusteisiin, oppimateriaaleihin, työtapoihin, retkiin, koejärjestelyihin ja yhteistyökumppaneihin
- toiminnan rakenteisiin, kuten oppituntien pituuteen, jaksojen lukumäärään

Pienet koulut

Pienet koulut, joilla on alle 50 oppilasta, voivat toteuttaa oppilaskuntatoimintaa koko kouluna. Pienelläkin koululla kannattaa valita oppilaskunnan hallituksen edustajat eri luokista. Hallitus toimii vastuuryhmänä suunnitellen ja valmistellen

koko koulun kokouksia. Eri tapahtumiin ja kehitettäviin asioihin muodostetaan työryhmiä. Työryhmiin valitaan kulloisestakin asiasta kiinnostuneita oppilaita. Tällä tavoin opetellaan pienessäkin yhteisössä yhteisten päätösten tekemistä ja edustuksellista vastuunkantoa. Näitä taitoja tarvitaan erityisesti siirryttäessä isompaan kouluun.

4.2 Oppilaskunnan toiminta toisella asteella

Oppilaskuntatoiminta ammatillisessa oppilaitoksessa

Oppilaskuntatoiminnan periaatteet ammatillisessa koulutuksessa ovat samat kuin muillakin koulutusasteilla. Opiskelijoiden kuuleminen sekä mahdollisuus osallistua opetuksen ja muiden opiskeluun liittyvien asioiden suunnitteluun tulee turvata koulutuksenjärjestäjän toimesta. Ammattiin opiskelevien edunvalvontatoiminta on järjestetty eri tavoin riippuen koulutuksenjärjestäjästä, oppilaitoksesta tai ammattialasta. Valtakunnallisella tasolla ammattiin opiskelevien etuja valvoo kaksi erillistä järjestöä. Sakki ry ja Osku ry myös kouluttavat jäseniään oppilaskunta- ja tutor-toimintaan. Oppilaskuntatoiminnan järjestämistä ohjaa erityisesti laki ammatillisesta koulutuksesta sekä nuorisolaki.

Osa ammatillisesta opetuksesta tapahtuu perinteisenä luokkaopetuksena ryhmissä. Suuri osa oppimisesta sijoittuu työelämässä tapahtuville työssäoppimiskaksoille, jolloin opetusryhmät hajoavat eri paikkoihin. Ammattialasta riippuen myös oppilaitoksessa tapahtuva opetus toteutetaan usein pienissä ryhmissä. Usein oppilaitoksissa opetetaan monia ammattialoja, mikä vaikuttaa edellä mainittujen asioiden lisäksi oppilaskuntatoiminnan käytännön järjestelyihin. Jos koulutusorganisaatioon kuuluu useita oppilaitoksia, vaikuttaa se edelleen opiskelijoiden kuulemisen järjestämiseen. Tällöin on järkevää koota oppilaitosten oppilaskuntien hallituksista koko organisaation oppilaskuntaa edustava hallitus, joka on yhteydessä organisaation johtoon. Oppilaskuntatoiminnan järjestäminen ammatillisessa koulutuksessa on haastavaa, mutta samasta syystä myös tärkeää. Näin saadaan opiskelijoilta keskitetysti yhtenäistä palautetta. Oppilaskuntatoiminta on myös väline yhdistää hajanaisia opiskelijajoukkoja.

Opiskelijoille tulisi antaa mahdollisuus osallistua koulutusorganisaation suunnitteluun ja päätöksentekoon mahdollisimman laajasti. Esimerkiksi koulutuksen järjestäjien hallitukset ja johtoryhmät, oppilaitosten johtokunnat ja -ryhmät, kehityshankkeiden ohjausryhmät, ammattiosaamisen näyttöjen toimielimet ja oppilashuoltoryhmät ovat paikkoja, joihin tulisi kutsua myös opiskelijajäsenet tai ainakin järjestää toimiva keskusteluyhteys opiskelijoihin. Näin saadaan opiskelijan näkökulma esimerkiksi opetussuunnitelmiin ja päätöksiin jo suunnitteluvaiheessa.

Työssäoppimisjaksot aiheuttavat sen, että oppilaskunnan hallitusten toiminta on epäsäännöllistä. Oppilaitosten on tilojen tehokkaan käytön kannalta järkevää suunnitella lukujärjestykset niin, että aina on ryhmiä työssäoppimassa. Siksi hallitusten kokouksissa harvoin ovat kaikki paikalla. Kokoukset olisi järkevää sopia jaksojen vaihteen tienoille, jolloin opiskelijat ovat paikalla työssäoppimisjakson orientaation tai palautteen aikana.

Oppilaitokset ovat usein monialaisia ja kooltaan suuria. Ammattialojen väliset erot aiheuttavat helposti sen, että muiden alojen ryhmien kanssa vuorovaikutus ei ole luontevaa, mikä saattaa heikentää oppilaitoksen yhteisöllisyyttä. Siksi eri ryhmien välillä pitäisi aktiivisesti luoda tilanteita, joissa opiskelijat tapaavat myös muiden ammattialojen opiskelijoita. Tällaisessa tilanteessa oppilaskuntatoiminnan järjestäytyminen itsessään on sellainen tilanne ja oppilaskunnan hallituksella on keskeinen rooli erilaisten tapahtumien ja tempauksien järjestäjänä, joissa opiskelijoilla on mahdollisuus yhteiseen toimintaan.

Ammattiin opiskelevien ikäerot voivat olla suuria. Tämä on sekä haaste että mahdollisuus. Aikuisten ja nuorten näkökulmat asioihin ovat usein erilaisia, mutta vanhempien opiskelijoiden läsnäolo näyttyy usein kuitenkin positiivisena. He toimivat esimerkkeinä nuoremmille opiskelijoille ja ovat yleensä valmiita ottamaan asioista vastuuta. Täysi-ikäisillä on myös paremmat mahdollisuudet hoitaa monia asioita kuin alaikäisillä.

Mitään valmista mallia ammatillisen oppilaskuntatoiminnan järjestämiseksi ei voi antaa, vaan jokainen organisaation tulee miettiä toimintaansa sopiva tapa huolehtia velvollisuudestaan kuulla opiskelijoita ja varmistaa heidän mahdollisuutensa vaikuttaa organisaation asioihin kaikilla tasoilla. Lähtökohtana on kuitenkin opiskelijan etu.

Koulutuksen järjestäjän tasolla oppilaskuntatoiminta voidaan järjestää seuraavasti: (liite 6)

- Oppilaitostasolla oppilaskuntatoiminta järjestetään sen toimintaan sopivalla tavalla. Tämä on ns. ruohonjuuritason toimintaa, jonka varaan kaikki muu toiminta nojaa.
- Oppilaskuntien yhteinen hallitus kootaan oppilaitosten oppilaskuntien nimeämistä edustajista.
- Koulutuslakohtaiseen toimintaan liittyy esimerkiksi ammattiosaamisen näyttöjen ohjausryhmien toiminta. Ohjausryhmissä on edustettuna työelämä ja oppilaitokset. Opiskelijajäsenet on nimetty oppilaskunnan toimesta.
- Tutor-toiminta suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä toiminnasta vastaavien ohjaajien kanssa.
- Eri oppilaskuntatoimijat kootaan verkostoksi erilaisten tapahtumien, seminaarien, kokousten tai koulutusten muodossa.

Oppilaskuntatoiminta lukiossa

Jokainen lukion opiskelija on oppilaskunnan jäsen. Oppilaskunnan tehokas toiminta tarvitsee aina toimivan hallituksen. Oppilaskunnan hallituksen tulisi edustaa kaikkien opiskelijoiden mielipidettä, joten hallituksen valintaa tulisi pohjustaa keskusteluin ja tiedotuksin huolella: mitkä ovat hallituksen tehtävät, millainen on koko oppilaskunnan kannalta hyvä hallituksen jäsen ja mitä hyötyä opiskelijoille ja koko koululle on oppilaskunnasta.

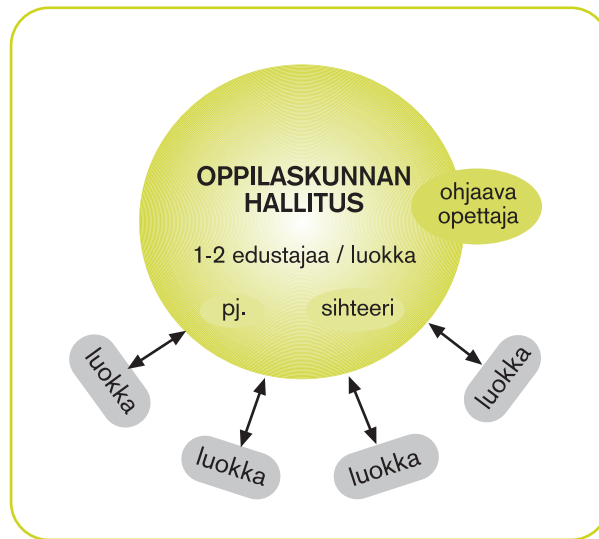
Oppilaskunnan hallituksen muodostamisessa on kahdenlaista käytäntöä: Hallituksen jäsenet (1–2) valitaan jokaisesta ryhmästä. Tämä toimintatapa mahdollistaa kaikkien opiskelijoiden osallistumisen oppilaskunnan toimintaan. Tällä tavoin varmistetaan se, että kaikki opiskelijat voivat myös ottaa kantaa hallituksessa käsiteltäviin asioihin ja oppilaitoksen yhteisöllisyys, yhdessä toimiminen konkreettisesti. Toinen hallituksen muodostamistapa on järjestää vaalit, jolloin hallituksen kokoonpano on pienempi (6–10). Tämä malli edellyttää tehokasta vuorovaikutusrakennetta ja tiedotuskanavia, jotta kaikilla opiskelijoilla olisi mahdollisuus tietää oppilaskunnan hallituksessa käsiteltävistä asioista ja näin tulla kuulluksi itseä koskevissa asioissa.

Lakisääteinen asema antaa oppilaskunnalle mahdollisuuden ajaa opiskelijoiden asiaa, mutta samalla se luo sille veloitteen käyttää tätä asemaa. Oppilaskunnan tärkein tehtävä on toimia opiskelijoiden ”äänenä” opiskelijoita koskevissa asioissa. Opiskelijoille tulee antaa mahdollisuus osallistua jo suunnitteluvaiheessa sovittuihin kouluyhteisön kehittämisaiheisiin. Opiskelijoiden edustus tulisi olla koulujen suunnitteluryhmissä, kehittämisprojekteissa, johtokunnassa, vanhempainyhdistyksessä jne.

Oppilaskunnan järjestämien tapahtumien moninaisuus onkin kiinni yksinomaan hallituksen jäsenten omasta mielikuvituksesta. Oli koulun arkea piristävä toiminta luonteeltaan millaista tahansa, ovat sen vaikutukset koulun yhteishengen usein huomattavia. Oppilaskuntatoiminta on yksi kaikista olennaisimmin kouluhyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Oppilaskuntatoiminta antaa opiskelijoille ainutkertaisen mahdollisuuden vaikuttaa itse omaan oppimisympäristöön ja kehittää koulua yhteistyössä opettajien ja muun henkilökunnan kanssa.

Suomen Lukiolaisten Liitto ry on lukiolaisten valtakunnallinen, poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton edunvalvonta-, harraste- ja palvelujärjestö. SLL järjestää vuosittain lähes 20 valtakunnallista koulutustapahtumaa ja seminaaria. Seminaarien aiheina ovat muun muassa oppilaskuntien koulutus taloudenhoitoon, puheenjohtajien ammattitaidon kartuttaminen, bileitten järjestäminen ja kannanottojen kirjoittaminen. SLL tarjoaa myös yksittäisille oppilaskunnille koulutusta.

4.3 Oppilaskunnan hallituksen jäsenten roolit ja tehtävät

Oppilaskunta valitsee keskuudestaan hallituksen, joka edustaa koko oppilaskuntaa. Jokainen luokka valitsee vuosittain oppilaskunnan hallitukseen yksi tai kaksi edustajaa.

Hallituksen tehtävät

- Johtaa ja koordinoida oppilaskunnan toimintaa.
- Käsitellä oppilaiden, vanhempien tai muiden yhteistyötahojen esilletuomia asioita.
- Ideoida myös itse käsiteltäviä asioita sekä valmistella ehdotuksia ja esityksiä yhteistyökumppaneille, kuten oppilaskunnalle, opettajakunnalle, rehtorille ja johtokunnalle.
- Pyrkii kehittämään oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia ja oppilaiden osallisuuden lisäämistä heitä koskevissa asioissa.
- Tehdä lopulliset päätökset käytössä olevien varojen käytöstä.

Oppilailla on oppilaskunnassa eri tehtäviä. Yksi tehtävä on kuitenkin kaikilla yhteinen: kaikki hallituksen jäsenet pyrkivät omalla esimerkillään korostamaan koulun me-henkeä.

Puheenjohtajan tehtävät

- Valmistella esityslistaa ja kokousta yhdessä sihteerin, varapuheenjohtajan ja oppilaskunnan ohjaavan opettajan kanssa.
- Kutsua hallituksen kokoukset koolle yhdessä oppilaskunnan ohjaavan opettajan kanssa ja johtaa niissä puhetta.
- Johtaa kokousta ja jakaa puheenvuoroja sekä kopauttaa päätökset.
- Valvoa yhdessä ohjaavan opettajan kanssa, ettei hallitus päätöksillään loukkaa kenenkään oikeuksia, tee laitonta päätöstä, käytä oppilaskunnan varoja tuhlaillen tai toimi muuten huolimattomasti.

- Kannustaa muita hallituksen jäseniä omissa rooleissaan.
- Edustaa omaa kouluaan koulun ulkopuolisissa tilaisuuksissa.
- Toimii yhteistyössä opettajakuunnan ja rehtorin kanssa.

Sihteerin tehtävät

- Laatia yhdessä puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja oppilaskunnan ohjaavan opettajan kanssa kokouksen esityslista, pöytäkirja tai muistio ja toimittaa ne luokkien edustajille ja/tai oppilaskunnan ilmoitustaululle.
- Toimia kokouksen sihteerinä.
- Ottaa puhtaaksikirjoitettuun pöytäkirjaan allekirjoitus puheenjohtajalta ja pöytäkirjantarkastajilta (2 henkilöä).
- Arkistoida pöytäkirjat tai muistiot.

Varapuheenjohtajan tehtävät

- Olla tukena ja kannustajana puheenjohtajalle.
- Hoitaa puheenjohtajan tehtävät kokouksessa, jos puheenjohtaja on estynyt.
- Toimia esimerkiksi jonkin työryhmän vetäjänä.
- Valvoa yhdessä puheenjohtajan kanssa oppilaskunnan taloutta ja sen kehitystä.

Taloudenhoitajan tehtävät

- Valvoa yhdessä puheenjohtajan kanssa oppilaskunnan taloutta, sen kehitystä ja varainkäytön tarkoituksenmukaisuutta.
- Huolehtia oppilaskunnan varainhoidosta ja kirjanpidosta.
- Huolehtia oppilaskunnan laskujen maksamisesta, laskuttamisesta ja muusta rahaliikenteestä.
- Kehittää yhdessä muun hallituksen kanssa uusia varainhankintakeinoja.

Taloudenhoitajalla ja puheenjohtajalla ja oppilaskunnan ohjaavalla opettajalla on käyttöoikeus oppilaskunnan tiliin. Peruskouluissa ohjaava opettaja hoitaa yleensä tiliä, mutta lukiossa opiskelijat ovat aktiivisia talouden kehittäjiä ja ylläpitäjiä.

Tiedottajan tehtävät

- Vastata oppilaskunnan hallituksen esityslistojen ja pöytäkirjojen esille laittamisesta esim. ilmoitustaululle.
- Huolehtia oppilaskunnan ilmoitustaulusta, sen ajanmukaisuudesta ja luotettavuudesta.
- Huolehtia hallituksen päätösten tiedottamisesta esim. keskusradion välityksellä.

- Tiedottaa oppilaskunnan toiminnasta esim. paikallislehdille ja järjestää oppilaskunnan tapahtumien puitteissa tapahtuvan tiedottamisen.

Kokousvastaavan tehtävät

- Järjestää kokoustilan pöydät ja tuolit keskusteluryhmiin.
- Huolehtia kokoukseen tarvittavat paperit, tussit, piirtoheittimen jne.

Toimikuntien tehtävät

Toimikuntien tehtävät määräytyvät koulun tärkeiden painotusten mukaisesti. Hallituksen edustajat kokoavat toimikuntaan aiheesta kiinnostuneita oppilaita eri luokka-asteilta. Koulussa voi olla esim. ympäristötoimikunta, juhlatoimikunta, kiusaamista ehkäisevä toimikunta jne.

Luokan edustajan tehtävät

- Neuvotella ja viedä viestiä luokkansa oppilailta oppilaskunnan kokoukseen sekä tuoda sitä kokouksesta takaisin.
- Olla aktiivinen kokouksissa ja osallistua tarvittaessa toimikuntiin.
- Toimia luokan asioiden välittäjänä: luokan edustajan kautta kaikki oppilaat voivat vaikuttaa koulun asioihin.

Ohjaavan opettajan tehtävät

Ohjaavan opettajan rooli on merkittävä. Alussa opettaja organisoii ja ohjaa vahvasti oppilaskunnan hallituksen toimintaa. Hallituksen toiminnan vakiintuessa opettajan rooli on tukea hallitusta kohti itseohjautuvuutta. Ohjaava opettaja on aina esimerkki oppilaskunnan hallitukselle.

- Kehittää ja valvoo oppilaskuntatoimintaa.
- Laatia yhdessä hallituksen jäsenten kanssa toimintasuunnitelma ja aikataulu.
- Tehdä yhteistyötä hallitusten jäsenten kanssa toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.
- Vastata ja tukea, että puheenjohtaja ja sihteeri järjestävät hallituksen kokouksia säännöllisesti.
- Kuunnella ja kannustaa oppilaita osallistumaan koko koulun hyvinvoinnin edistämiseen.
- Rakentaa yhteistyötä oppilaskunnan ja opettajien välillä.
- Valvoo yhdessä oppilaskunnan puheenjohtajan kanssa, ettei hallitus päätöksillään loukkaa kenenkään oikeuksia, tee laittomia päätöksiä, käytä oppilaskunnan varoja väärin tai toimi muuten vastuuttomasti.

5 Oppilaskunnan hallituksen jäsenten valinta

5.1 Luokan edustajan valinta

Koulun oppilaskunnan hallitusta valittaessa on tärkeää kiinnittää huomiota valintaprosessiin. Oppilaiden kanssa tulee käydä läpi, mitä tehtävä vaatii luokan edustajalta ja mitä se tarkoittaa koko luokan kannalta. Perusteellisesti ja hyvin hoidetulla valintaprosessilla saadaan hallitukseen oppilaita, jotka tietävät, mihin he ovat menossa ja mitkä ovat heidän tehtävänsä.

Valinta tapahtuu aina tietystä ryhmästä. Tärkeää on, ettei valintaa tehdä liian nopeasti.

Valinnan pohjustus

Luokan edustajan valinnan aluksi annetaan luokille ja opettajakunnalle informaatiota oppilaskunnan hallituksesta ja edustajien tehtävistä sekä siitä, miten valinta tapahtuu.

Esimerkkejä toimintatavoista:

- Oppilaat kertovat juhlasalissa kaikille omia kokemuksiaan hallituksessa olosta sekä haittoja että hyötyjä. Rehtori kiittää edellistä hallitusta toiminnasta.
- Tämän jälkeen luokissa perehdytään oppilaskunnan hallituksen edustajien tehtäviin ja keskustellaan millaiset edustajat luokka haluaa.
- Kaksi oppilasta ja ohjaava opettaja kiertävät kaikissa luokissa ja kertovat oppilaskunnan hallituksen edustajan tehtävistä ja ominaisuuksista, joita odotetaan olevan luokan edustajalla.

- Oppilaat tutustuvat koulun kotisivuilla tai nettilehdessä olevaan oppilaskunnan hallituksen jäsenten esittelyyn ja kokemuksiin.
- Oppilaskunnan ilmoitustaululla esitellään koosteena edellisen hallituksen toimintaa ja kommentoidaan hallituksessa oloa.

Edustajan valinta luokassa

Oman luokan edustajan valintaan käytetään reilusti aikaa. Ryhmästä vastaavan opettajan tehtävä on edustajaa valittaessa saada oppilaat pohtimaan luokan edustajan tehtäviä ja oman ryhmän toiveita edustajalle. Tarvitaan myös omakohtaista pohdintaa, että olisinko juuri minä valmis olemaan luokkamme edustaja.

Opettaja kertoo luokalle mikä on oppilaskunnan hallitus, mitä se tekee ja mitkä ovat luokan edustajan tehtävät. Tarkoituksena on tehdä yleiset kriteerit ja edustajan tehtävät selväksi. Oppilaat kirjaavat taululle tai fläpille hallituksen ja edustajan tehtävät. (katso liite 3)

Tämän jälkeen opettaja ohjaa oppilaat pienissä porinaryhmissä (3-4 hengen ryhmässä) keskustelemaan ryhmän toiveista tulevalle edustajalle. Porinaryhmien käyttö on tärkeää, jotta jokainen oppilas joutuu keskustelemaan ja sitoutuu näin paremmin toimintaan.

Oppilaiden tehtävänä on pienryhmissä miettiä seuraavia kysymyksiä:

+

Millainen on hyvä edustaja?

-

Millainen on huono edustaja?

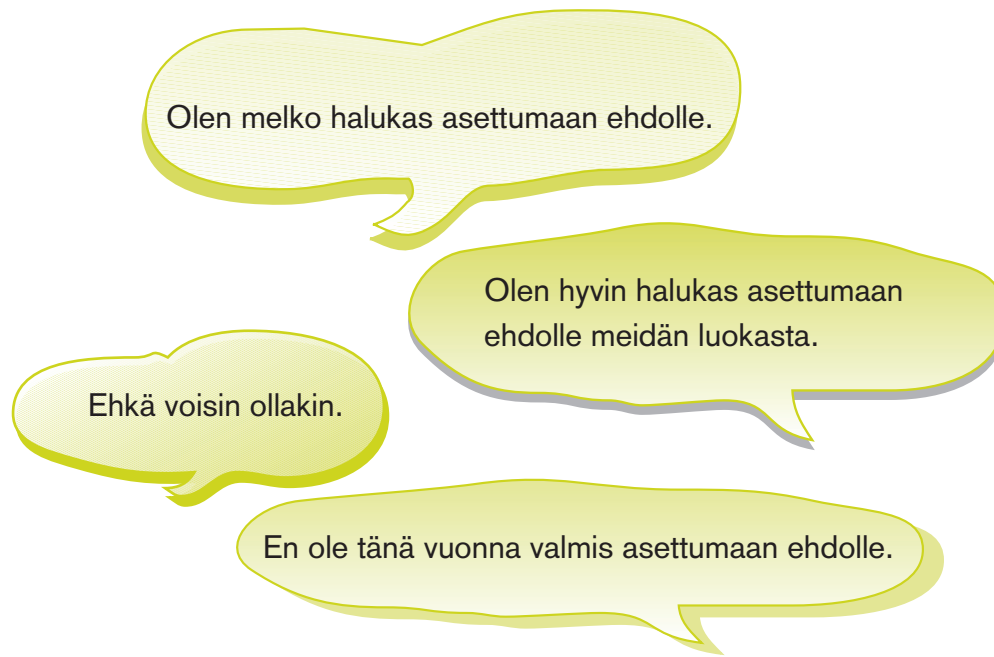
Oppilaat kirjaavat pienryhmistä plussat ja miinukset yhteiselle fläpille tai taululle.

Ehdokkaaksi asettuminen

Opettaja ohjaa oppilaita keskustelemaan pienryhmissä siitä, miten kukin toimisi ja mitä pitäisi tärkeänä, jos itse olisi edustaja.

Tämän jälkeen jokainen oppilas miettii ensin yksin kysymystä: ”Olisinko tänä vuonna valmis edustajaksi?” Vastausvaihtoehdot ovat:

Lopuksi porinaryhmissä kerrotaan toisille oma halukkuus asettua ehdolle. Tämän jälkeen oppilaat ilmoittavat halukkuutensa asettua ehdolle. Yhdessä katsotaan kuinka monta ehdokasta luokasta löytyy.

Äänestys ja valinta

Luokan ehdokkaan valinta tapahtuu sen jälkeen joko äänestämällä tai yhdessä neuvotellen ehdokkaiden määrän ja halukkuuden mukaan. Ennen valintaa ehdokkaat esittelevät muille, miksi he olisivat sopivimpia tähän tehtävään ja miksi heidät kannattaisi valita.

Äänestys voi tapahtua suljettuna lippuäänestyksenä tai yhdessä neuvotellen.

Luokan ehdokkaiden nimet ilmoitetaan oppilaskunnan ohjaavalle opettajalle.

Uusi oppilaskunnan hallitus

Uudesta oppilaskunnan hallituksesta informoidaan koulun juhlasalissa, keskusradiossa, koulun kotisivuilla tai infotv:ssä.

Oppilaskunnan hallitukseen valitut oppilaat kertovat, miten aikovat toimia hallituksessa ja viestinviejinä luokkiin ja takaisin hallitukseen. Edustajat kertovat myös, miten hallituksen jäsenille voi tehdä ehdotuksia.

Uuden oppilaskunnan hallituksen jäsenten nimet, yhteystiedot ja mahdolliset kuvat laitetaan oppilaskunnan ilmoitustaululle sekä julkistetaan muulla kaikkii oppilaat tavoittavalla keinolla.

5.2 Puheenjohtajan ja sihteerin valinta

Oppilaskunnan hallituksessa otetaan esille puheenjohtajan ja sihteerin tehtävät sekä keskustellaan niiden tärkeydestä porinaryhmissä. Puheenjohtajan ja sihteerin tehtävien hoitaminen vaatii hyvää luku- ja kirjoitustaitoa sekä oman koulun toimintatapojen tuntemista.

Ehdokkaaksi asettuneet kertovat muille miten toimisivat tehtävässä ja miten tekevät yhteistyötä puheenjohtaja - sihteeri työparina ja millaisia asioita pitävät tärkeinä, esimerkiksi kiusaamisen estäminen.

5.3 Ohjaavan opettajan valinta

Oppilaskunnan ohjaava opettaja valitaan opettajakunnan keskuudesta. Ohjaavan opettajan tulee olla kiinnostunut oppilaskuntatoiminnasta. Hänellä tulee olla koulun toimintakulttuurin tuntemusta ja halua kehittää oppilaiden tai opiskelijoiden vaikuttamismahdollisuuksia koulussa. Tärkeä osa ohjaavan opettajan tehtävää on opettajakunnan sitouttaminen oppilaiden osallisuuden edistämiseen ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseen.

6 Oppilaskunnan hallituksen toiminta

Oppilaskunnan hallituksen kokousten tavoitteena on käytännössä harjoitella erilaisia demokratiataitoja sekä tehdä päätöksiä oppilaita koskevista asioista. Kokoukset etenevät kokoustekniikan mukaan ja samalla opetellaan kuuntelemisen, väittelemisen, ideoinnin, argumentoinnin, kriittisen pohdiskelun ym. taitoja.

Vuorovaikutuksellisen keskustelukulttuurin synnyttämiseksi on syytä kiinnittää huomiota kokoustilan järjestämiseen. Kokoukset pidetään tilassa, jossa oppilaat voivat asettua 3–4 hengen ryhmiin esim. kahden pulpetin ympärille. Auditoriot eivät luo kokoukseen keskustelemaan ilmapiiriä.

Hallituksen ensimmäisissä kokouksissa käsitellään osanottajan oikeudet ja velvollisuudet kokouksissa, jotta kaikille selviää miten kokouksissa toimitaan. Näistä oikeuksista ja velvollisuuksista on hyvä keskustella aika ajoin hallituksessa. Käsitellään 2–3 oikeutta tai velvollisuutta keskustellen ja katsotaan, mitä asioita ne sisältävät ja miten ne ovat hallituksessa toteutuneet.

Oppilaskunnan hallitus koostuu eri luokkien oppilaista, jotka eivät tunne toisiaan. Tutustumisen helpottamiseksi jokaisella hallituksen jäsenellä on myös nimilappu, jossa lukee nimi ja luokka. Tiedonkulun varmistamiseksi hallituksesta luokkaan ja takaisin jokaisessa kokouksessa hallituksen jäsenillä on mukana oppilaskuntavihko, johon kirjataan päätökset.

Luokan edustajan oikeudet ja velvollisuudet kokouksissa:

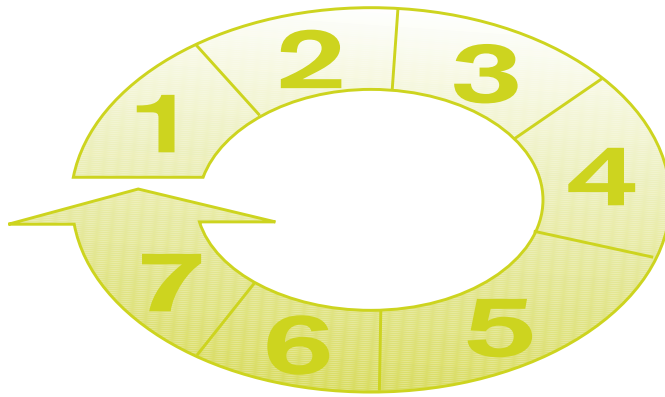
- Oikeus tulla kuulluksi
- Oikeus omiin mielipiteisiin
- Oikeus saada tarpeeksi tietoa
- Oikeus valmistella asioita
- Oikeus henkilökohtaiseen loukkaamattomuuteen
- Oikeus kysyä mitä vain käsiteltävään asiaan liittyvää
- Oikeus kysyä miksi jotain asiaa käsitellään
- Oikeus tulla ystävällisesti kohdelluksi

- Velvollisuus kuunnella muiden mielipiteitä
- Velvollisuus ottaa kantaa asioihin
- Velvollisuus kunnioittaa muiden työtehtäviä
- Velvollisuus ottaa selvää asioista
- Velvollisuus asiassa pysymiseen
- Velvollisuus välittää tietoa eteenpäin omassa luokassa / ryhmässä
- Velvollisuus käydä kokouksissa

6.1 Yhteistoiminnallinen kokous

Oppilaskunnan hallituksen tulee pitää kokouksia säännöllisesti. Kokouksen koollekutsujana on yleensä puheenjohtaja ja sihteeri, mutta hallitus voi myös kokouksessaan päättää seuraavan kokouksen ajankohdan. Toiminnan jatkuvuuden ja tehokkuuden kannalta on hyvä, että kokoukset ovat säännöllisesti esimerkiksi joka toinen viikko.

Kokouspaikan tulee olla sellainen, että osallistujien on mahdollisuus keskustella pienryhmissä. Kokouksiin osallistuminen on mielekästä, jos jokainen kokee voivansa osallistua ja vaikuttaa tehtäviin päätöksiin. Puheenjohtajan tulee hallita hyvin kokoustekniikka. Jos toimintatavat ovat asialliset ja jämäkät, jää aikaa monipuoliseen ja avoimeen vuorovaikutukseen.

Ohjaava opettaja tukee puheenjohtajaa ja organisoii puheenjohtajan kanssa kokouksen kulkua, erityisesti yhteistoiminnallisia keskusteluja.

1. Kokoukseen valmistautuminen

- Puheenjohtaja, sihteeri ja ohjaava opettaja kokoontuvat säännöllisesti viikkoa ennen kokousta.
- Kokoavat esityslistan ja jakavat sen hallituksen jäsenille.
- Esityslistaan tulee merkitä asiat, joita käsitellään jo etukäteen luokissa tai ryhmissä.
- Kokousta ennen kokousvastaavat järjestävät kokoustilan pöydät ja tuolit keskusteluryhmiin ja huolehtivat paikalle tarvittavat välineet ja materiaalin (mm. puheenjohtajan nuijan, piirtoheitimen tai fläppitaulun, tussit, paperia ja tarvittavat monisteet).
- Jokainen hallituksen jäsen huolehtii, että hänellä on mukana nimilappu ja luokan oppilaskuntakansio

2. Aloitus

- Jäsenet menevät istumaan 4–5 oppilaan ryhmiin yhden pulpetin ympärille tai vain tuolirinkiin ja puheenjohtaja tarkistaa läsnäolijat esim. läsnäololistan avulla.
- Jokainen esittelee itsensä oman pöydän jäsenille.

3. Puheenjohtaja lukee edellisen kokouksen pöytäkirjan

- Arvioidaan pöydittäin, onko asioiden suhteen tapahtunut jotakin tai onko jollakulla kysyttävää.
- Vastuuhenkilöt kertovat tilanteista.
- Puheenjohtaja tekee yhteenvedon.

4. Puheenjohtaja lukee esityslistan

- Kerrataan pöydässä esityslistan asiat ja lisätään asioita kohtaan muuta.
- Sihteeri laatii pöytäkirjaa.
- Voidaan valita, mitkä asiat ovat tiedotusasioita, mitkä vaativat laajempaa keskustelua ja mistä tehdään päätökset.

5. Asioiden käsittely

- Asioista keskustellaan pöydittäin, ideointivaihe
- Ideoita tiivistetään pöydittäin 1–2 ratkaisuehdotukseen, mielipiteeseen tai näkökulmaan.
- Kerätään ensin 1 käsiteltävä asia pöydästä, sen jälkeen niiden määrää voi lisätä
- Päätöksen teossa voidaan käyttää erivärisiä kortteja, vihreä = kyllä ja punainen = ei. Kortteja säilytetään luokan oppilaskuntakansiossa.
- Valmistaudutaan siihen, että kuka tahansa pöydän jäsen osaa kertoa ehdotuksen
- Jatketaan asioiden käsittelyä.

6. Kokouksen arviointi

- Omassa ryhmässä vaihdetaan ensin mielipiteet muutaman minuutin aikana:
Päästiinkö asioissa eteenpäin?
Ilmaisivatko kaikki mielipiteensä
Kuunneltiin toisten mielipiteitä?
Olinko itse aktiivinen kokouksessa?
- yhteenveto kokouksen onnistumisesta voidaan tehdä esim. nostamalla sormia onnistumisen merkiksi: 5 = erittäin onnistunut - 1 = ei onnistunut vielä jne.

7. Jatkosta sopiminen

- Sovitaan kuka tekee ja mitä tehdään seuraavaan kokoukseen mennessä.
- Sovitaan seuraavan kokouksen ajankohta.
- Päätetään miten ja mitä informoidaan omissa luokissa.
- Kirjataan vihkoon sovitut asiat.
- Sihteeri toimittaa pöytäkirjan oppilaskunnan hallituksen ilmoitustaululle ja tiedotusvastaava huolehtii muusta tiedottamisesta.

8. Luokkakokoukset

Luokkakokoukset ovat tärkeitä kahdesta syystä. Luokkakokouksissa mahdollistuu jokaisen oppilaan lähidemokratia ja osallisuuden kokemus. Toiseksi oppilaat tulevat tietoisiksi oman koulun vaikuttamisen poluista. Luokkakokouksissa oleellista on avoin ja positiivinen keskustelukulttuuri. Keskusteluja käydään vaihtuvissa pienryhmissä ja yhdessä koko luokan kanssa. Hyvä keskustelu- ja neuvottelukulttuuri luokassa vahvistaa luokkahenkeä ja kaikkien hyväksymistä. Oppilaat itse ideoivat, miten luokkakokouksista saadaan mahdollisimman hyviä. Puheenjohtajana ja sihteerinä toimivat oppilaskunnan hallituksen edustajat tai puheenjohtajuus sovitaan kiertäväksi.

6.2 Oppilaskunnan hallituksen vuosisuunnitelma ja käsiteltäviä asioita

Oppilaskunnan hallituksen vuosisuunnitelma laaditaan yhteistyöprosessina hallituksen jäsenten, luokkien ja opettajien kanssa. Prosessi on syytä aloittaa jo lukuvuoden lopussa, toukokuussa, samaan aikaan kun opettajat työstävät seuraavan lukuvuoden koulun toimintasuunnitelmaa. Toiminnan ja käsiteltävien asioiden tulee olla monipuolisia. Tällä tavoin opetellaan yhdessä kehittämään koulun yhteisöllistä toimintakulttuuria.

Vuosisuunnitelman tekeminen oppilaskunnan hallituksessa aloitetaan arvioimalla edellisen lukuvuoden toimintaa.

- Arviointi aloitetaan luokissa pienryhmissä tapahtuvilla arviointikeskustelulla.
- Arvioitavat asiat päätetään oppilaskunnan hallituksessa ja luokan edustaja yhdessä luokanopettajan/ luokanvalvojan / ryhmäohjaajan kanssa ohjaavat arviointiprosessin.
- Arvioinnin jälkeen pienryhmissä ideoidaan seuraavan lukuvuoden toimintamuotoja.
- Luokkien arviointien pohjalta hallituksessa tehdään johtopäätöksiä kuluneen vuoden toiminnasta. Luokkien ideat ovat pohjana uuden suunnittelussa.

Oppilaskunnan hallituksen vuosisuunnitelman aiheita:

Kouluympäristön parantaminen

- Oppilaiden tulee voida vaikuttaa omaan kouluympäristöönsä. Yhtenä hyvänä menetelmänä kouluympäristön parantamishankkeissa on Tulevaisuusverstas (liite 9).

“Meidän koulussa on kiva olla” – koulun positiivisen toiminta kulttuurin edistäminen

- Koulun yhteiset työtavat ja käytännöt ovat hyviä oppilaskunnan kanssa työstettäviä aiheita.
- Millainen koulun ilmapiiri on, mistä se syntyy ja miten siihen voi vaikuttaa.
- Oppilaat ovat mukana erilaisten teema- ja toimintapäivien suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa

Koulun ongelmien käsittely

- Oppilaskunnan hallituksessa voidaan käsitellä koulussa ilmeneviä ongelmia, jotka koskettavat kaikkia tai suurinta osaa oppilaista. Luokissa kannustetaan oppilaita kertomaan luokan edustajille epäkohdista, joita he ovat havainneet. Yhdessä pohditaan, mikä ongelma on, miten siihen voitaisiin puuttua sekä mitä jokainen voisi tehdä ongelman poistamiseksi.
- Oppilaskunnan hallituksella on tärkeä rooli koulun kiusaamisen ehkäisemisessä. Vertaissovittelu ja tukioppilastoiminta tulee olla osa oppilaskunnan toimintaa.
- Koulun ongelmia käsiteltäessä on tärkeää ratkaisukeskeinen lähestymistapa, jossa voimavarat käytetään keinojen ja ratkaisujen etsimiseen ja käytäntöön panoon.

Koulun järjestyssäännöt

- On tärkeää, että oppilaat osallistuvat järjestyssääntöjen ja pelisääntöjen luomiseen, käytännön toteutukseen ja myös pohtivat mitä tehdään, jos sääntöjä ei noudateta.
- Järjestyssääntöprosessi:
Koulun järjestyssäännöt voidaan luoda yhteistyössä oppilaskunnan hallituksen kanssa siten, että jokainen luokka keskustelee ja pohtii: Miksi järjestyssääntöjä tarvitaan? Mitkä olisivat tärkeimmät säännöt?

Koulun erilaiset strategiat

- Oppilaat ottavat kantaa koulun turvallisuus- ja päihdestrategioihin sekä kriisisuunnitelmaan oppilaan näkökulmasta
- Tavoitteena on saada oppilaat tietoiseksi koulun strategioista: Mitä ne tarkoittavat ja mihin niillä pyritään? sekä sitouttaa oppilaita noudattamaan niitä.
- Näkökulma strategiatyöskentelyyn voisi esim. olla ”Puuttumisen polku oppilaan näkökulmasta” eli mitä tehdä, jos epäilee kaverin käyttävän päihhteitä tai on muuten vain huolissaan kaverista. kenelle asiasta tulisi kertoa, mitä mahdollisuuksia sen selvittämiseen on, miten virallisesti asiat etenevät sekä mikä on oppilaan oma vastuu.
- Prosessi etenee samaan tapaan kuin järjestyssääntöjen käsittelyssä.

Opetussuunnitelma

- Oppilaiden tulee olla mukana opetussuunnitelman päivityksessä ja toteutuksen suunnittelussa.
- Oppilaiden kanssa keskustellaan koulun arvoista, oppimisympäristöstä ym. Oppilaat ottavat kantaa siihen, mitä arvot tarkoittavat käytännössä ja miten niihin sitoudutaan

Vuosisuunnitelman toteutusta tulee konkretisoida aikataulujen, vastuuroolien ja osallisuuden näkökulmista mahdollisimman pian. Toteutukseen tulee osallistaa myös luokkia.

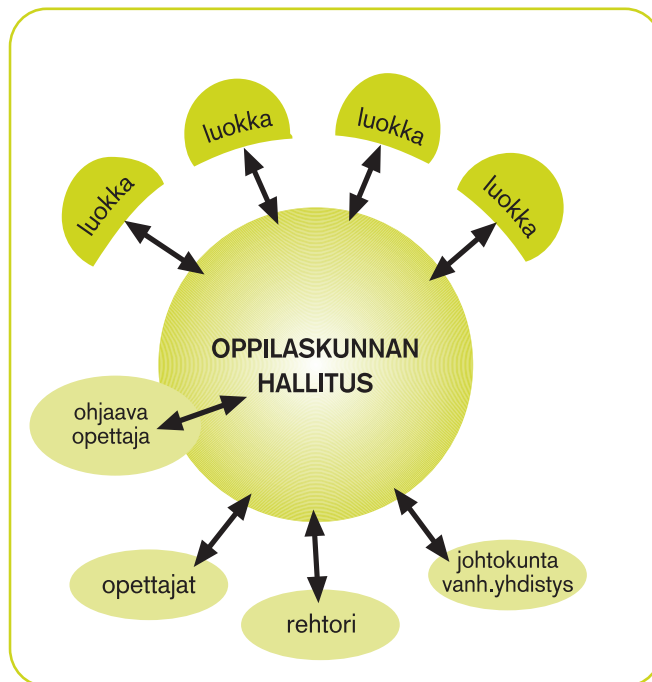
Toimintasuunnitelman toteutuessa tulee kerätä tapahtumista ja käsitellyistä asioista välitön palaute, joka on pohjana vuosiarviointiin. Suunnitelma kirjataan vuosikelloon (liite 4), joka on nähtävillä oppilaskunnan ilmoitustaululla, luokissa ja koulun kotisivuilla.

Oppilaskunnan hallitus käy keskustelua vuoden tärkeimmistä tavoitteista ja priorisoi käsiteltäviä asioita ja tapahtumia. Tavoitteiden tulee liittyä koulun vuotuisiin painopistealueisiin ja kasvatustavoitteisiin. Oppilaskunnan toiminnan tulee koostua monipuolisesti sekä tapahtumista että pidemmistä kehittämisprosesseista.

7 Oppilaskunnan hallituksen yhteistyö koulussa

Oppilaskunnan hallituksen yhteistyö koulun sisällä ja sidosryhmien kanssa on tärkeää. Yhteistyön tulee olla säännöllistä ja tavoitteena on yhteisöllisen toimintakulttuurin kehittyminen.

7.1 Oppilaskunnan hallitus - luokka

Luokan edustajat tuovat hallituksen kokouksessa käsitellyistä asioista tuoreeltaan tietoa luokan / ryhmän oppilaille ja opettajalle. Opettajan tehtävänä on mahdollistaa viestin tuominen hallituksen kokouksesta. Käytännössä se tarkoittaa oppi-

laskunnan hallituksen edustajien ja opettajan välistä neuvottelua, jossa sovitaan, milloin ja miten viestin tuominen tapahtuu.

On tärkeää luoda säännöllinen käytäntö. Tavoitteena on vastavuoroisuus on luokan ja oppilaskunnan hallituksen välisessä yhteistyössä. Tämä toteutuu, kun oppilaat keskustelevat luokan tai koulun tärkeistä, ongelmallisista asioista ja kokoavat ajatukset edustajan vietäväksi hallituksen kokoukseen. Kokouksessa asiaa käsitellään ja hallituksen edustaja tuo takaisin tietoa luokkaan asioiden etenemisestä.

7.2 Oppilaskunnan hallitus - rehtori

Oppilaskunnan hallituksen ja rehtorin hyvä yhteistyö edellyttää säännöllistä tiedottamista ja vuorovaikutusta. Hyvää vuorovaikutusta ja luottamusta luodaan tutustumisella ja toisten mielipiteen kuuntelulla. Asioista ennalta neuvottelu rehtorin kanssa takaa hyvän yhteistyön. Oppilaskunnan hallituksen puheenjohtajan, sihteerin, ohjaavan opettajan ja rehtorin tulee kokoontua säännöllisin väliajoin, vähintään kaksi kertaa lukukaudessa. Kokoontumisissa ideoidaan yhdessä koulun kehittämistä. Tarvittaessa keskustellaan hallituksen toimintavaltuuksista ja päätösvallassa.

Rehtorin kyselytunnilla oppilaskunnan hallituksen jäsenet tuovat viestiä luokan tärkeiksi kokemista asioista ja kysymyksistä. Rehtorin kyselytunti on hyvä järjestää kaksi kertaa lukuvuodessa. Tavoitteena on oppilaiden äänen kuuluminen sekä oppilaskunnan hallituksen ja koulun johdon välinen vuorovaikutus.

7.3 Oppilaskunnan hallitus - opettajakunta

Opettajakunnan ja hallituksen välillä tulee olla hyvä tiedonkulku ja keskusteluyhteys. Oppilaskunnan hallituksen edustajat (2-4) käyvät opettajankokouksissa tiedottamassa ja herättämässä keskustelua hallituksessa käsitellyistä ja esityslistalle tulevista asioista. Näin vältetään ennakkoluuloilta ja väärinkäsityksiltä. Mitä paremmin opettajakunta tietää ja voi osallistua hallituksen keskusteluun, sitä sujuvampaa on koulun yhteinen kehittäminen. Syntyy tunne, että oppilaat ja opettajat ovat samassa veneessä.

Opettajankokousten esityslistalla tulee olla kohta: oppilaskunnan hallituksen asiat. Tällä tavalla opettajat valmistautuvat keskusteluun oppilaskunnan hallituksen jäsenten kanssa. Asiat voidaan käsitellä kokouksen alussa, jonka jälkeen oppilaat poistuvat kokouksesta. On syytä miettiä, mistä opettajankokousten asioista voidaan myös kysyä oppilaiden mielipidettä.

7.4 Oppilaskunnan hallitus - johtokunta tai vanhempainyhdistys

Tavoitteena on lisätä hallituksen ja vanhempien yhteistä tietoa ja ymmärrystä koulun tilanteesta ja kehittämistarpeista. Vähintään kerran lukukaudessa oppilaskunnan hallituksen edustajat (2–4) vierailevat johtokunnan tai vanhempainyhdistyksen kokouksessa ja kertovat luokkien tai koulun ja hallituksen toiminnasta. Samoin johtokunta kertoo toiminnastaan ja käsitellyistä asioista. Keskustelua ja mielipiteen vaihtoa käydään koulun ajankohtaisista aiheista. Edustajat kertovat terveiset hallitukselle. Näin yhteisvastuu kasvaa.

8 Demokratiataidot oppilaskunnan toiminnassa

8.1 Keskustelutaito

Tavoitteen asettaminen

Keskustelutaito on tärkeä demokratiataito. Keskustelussa on tärkeää omien ajatusten ilmaisu ja toista ymmärtävä kuuntelu. Voidaan puhua hyvästä vuoropuhelusta ja vuorokuuntelusta.

Millainen on hyvä keskustelija?

- Tuo keskusteluun uusia näkökulmia.
- Liittää oman puheenvuoronsa edellisen puheeseen.
- Ei keskeytä toisen puhetta
- Kuuntelee ja pyrkii ymmärtämään toisen sanomaa.
- Tekee tarkistavia kysymyksiä.

Harjoitus:

Kokouksessa toimivia keskusteluryhmiä ovat pari tai 3–5 oppilaan ryhmät tehtävän ja keskusteluajan mukaan. Kysymyksen tai keskustelutehtävän tulee olla rajattu ja selkeä. Ryhmä pohtii ensin mitä aihe tuo mieleen, jakaa kokemuksia ja kokoaa aikaisemmat tiedot asiasta. Sen jälkeen ryhmä kokoaa keskustelun tulokset. Ryhmä valmistautuu siihen, että kuka tahansa ryhmästä voi toimia ryhmän ehdotusten esittäjänä.

Purku tapahtuu siten, että joku ryhmäläinen kertoo yhden ryhmän ehdotuksen kaikille. Kierrosta jatketaan niin kauan, kun jollakin ryhmällä on uusia ajatuksia

tai ideoita esitettävänä. On hyvä antaa ryhmän kertoa vain yksi asia kerrallaan, niin että kaikki jaksavat kuunnella jokaisen ryhmän mielipiteen.

Jos ryhmän on vaikea päästä keskustelun alkuun, voidaan antaa nuoria kiinnostava aihe, josta on helppo keskustella. Keskusteluharjoituksen jälkeen arvioidaan millainen oli oma rooli keskustelussa ja miksi. Harjoituksissa oppilaat voivat olla myös tarkkailijoina, jotka havainnoivat keskustelun kulkua ja rooleja.

8.2 Kuuntelutaito

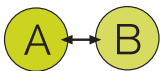
Tavoitteen asettaminen

Kuuntelutaitoa tulee harjoitella. Joskus on hyvä tehdä kuuntelu näkyväksi ja tarkkailla omaa toimintaa sekä miettiä hyvän kuuntelijan ominaisuuksia ja niiden merkitystä esim. omassa luokassa tai oppilaskunnan hallituksessa.

Millainen on hyvä kuuntelija?

- Kuuntelee mielellään, kun muut puhuvat.
- Pyrkii ymmärtämään toisen viestin.
- Kuuntelee kaikkia ihmisiä yhtä mielellään.
- Katsoo puhujaa silmiin.
- Rohkaisee puhujaa ilmeillä ja eleillä.
- Rohkaisee toisia puhumaan mm. esittämällä kysymyksiä ja kehottamalla jatkamaan.
- Sallii toisen puhua loppuun.

Harjoitus 1:

Valitaan yhdessä oppilaita kiinnostava ajankohtainen keskusteluteema. Oppilaat ottavat itselleen parin ja istuvat tämän kanssa vastakkain.

Puhutaan parin kanssa yhtä aikaa valitusta temasta. Molemmat siis puhuvat, mutta kumpikaan ei kuuntele. Aikaa puhumiseen annetaan 1 minuutti.

Harjoituksen jälkeen arvioidaan parin kanssa miltä kokemus tuntui.

Harjoitus 2:

Teema pysyy samana, mutta vain toinen puhuu ja toinen kuuntelee tarkasti siten, että pystyy kertomaan parilleen, mitä kuuli tämän sanovan. Aikaa kertomiseen on 1 minuutti. Parit sopivat keskenään, kumpi aloittaa.

Kuuntelija palauttaa kuulemansa kertojalle. Aikaa 1 minuutti.
Vaihdetaan rooleja ja tehdään sama harjoitus päinvastaisissa rooleissa.
Harjoituksen jälkeen keskustellaan, miltä kokemus nyt tuntui.

Harjoitus 3:

Jokainen oppilas miettiin yksin ja kirjaa mistä tietää, että toinen kuuntelee. Muutaman minuutin kuluttua oppilaat kertovat parilleen omat ajatuksensa hyvän kuuntelijan ominaisuuksista. Keskustelun jälkeen parit muodostavat neljän hengen ryhmät, joissa keskustelun pohjalta kootaan ja kirjataan lista hyvän kuuntelijan tuntomerkeistä. Ryhmä valmistaa jokaisen ryhmäläisen kertomaan ryhmän ajatuksista muille.

Valitaan kaksi kirjuria, jotka pyytävät jokaisesta ryhmästä yhtä oppilasta sanomaan yhden ajatuksen ryhmän hyvän kuuntelijan tuntomerkkien listasta. Kirjurit kirjaavat ne kaikkien näkyviin.

Seuraavalla kierroksella ryhmistä joku toinen kertoo yhden hyvän kuuntelijan ominaispiirteen.

Kuuntelutaitojen arviointia tehdään aina kokouksissa käytyjen keskustelujen jälkeen näin luotujen hyvän kuuntelijan kriteerien pohjalta.

8.3 Esittämistaito

Tavoitteen asettaminen

Esittämistaito antaa itsevarmuutta ja helpottaa oman mielipiteen esittämistä. Jos asian esittäjällä on selkeä ja miellyttävä tapa esittää asianasa, hän tulee paremmin kuulluksi. Esittämistaidossa on oleellista yhteydenluonti kuulijoihin, esim. silmiin katsomalla. Esittämisen tavoitteena on saada kuulijat ymmärtämään oma viesti.

Millainen on hyvä esiintyjä?

- Luo kontaktin kuulijoihin.
- Puhuu selkeästi ja rauhallisesti.
- On itse ymmärtänyt asian, josta puhuu.
- Selittää perusteellisesti.
- On johdonmukainen.
- Ottaa huomioon kuulijan.
- Ei hermostu, vaikka sekoaa sanoissaan.

Harjoitus 1:

Oppilaat valitsevat jostakin oppikirjasta yhden kappaleen, jonka esittämistä kaikki harjoittelevat yhtä aikaa ääneen puhuen. Esittämisen tavoitteena on vakuuttavuus, selkeys ja johdonmukaisuus.

Sen jälkeen esitetään sama omalle parille vuorotellen, minkä tavoitteena on edellisten lisäksi yhteyden luonti kuulijaan.

Kolmannessa vaiheessa tarinaa kerrotaan ryhmässä vuorotellen ylösnousten. Jokainen ottaa oman vuoronsa haluamassaan vaiheessa. Tavoitteena edellisten lisäksi oman tilan ottaminen ja isolle ryhmälle esittäminen.

Harjoitus 2:

Harjoituksen tekstit ovat liitteessä 5.

Harjoituksen tavoitteena on tutustua esimerkkien avulla, miten päätöksenteko tapahtuu koulussa, kunnassa, yhteiskunnan muissa päättävissä elimissä: harjoitellaan siis esiintymistä. Oppilaat jakautuvat kolmen hengen ryhmiin.

- Keskustellaan aluksi ryhmissä ja sitten yhdessä siitä, mitä oppilaat tietävät opiskeltavasta teemasta entuudestaan.
- Tutustutaan harjoituksen vaiheisiin. Jakaudutaan kolmen hengen ryhmiin.
- Ryhmät sopivat kuka on A, kuka B ja kuka C. Jokaiselle annetaan teksti katkelma, josta hän on vastuussa.
- Teksti luetaan yksin läpi ja etsitään sieltä alleviivaten viisi tärkeintä asiaa.
- Etsitään toisesta ryhmästä itselle pari, jolla on sama teksti kuin itsellä. Parin kanssa vertaillaan tärkeitä kohtia ja rikastetaan omaa osaamista. Opiskellaan tekstin asiat niin hyvin, että jokainen kykenee opettamaan tärkeät asiat muille. Pohditaan myös, miten ne aiotaan opettaa.
- Palataan alkuperäiseen kokoonpanoon A, B ja C. A opettaa oman alueensa muille, samoin tekevät B ja C vuorotellen.
- Harjoituksen jälkeen arvioidaan, mitä kunkin esittämisessä ja opettamisessa oli hyvää. Jokainen arvioi omaa onnistumistaan ja antaa muille palautetta.

8.4 Neuvottelutaito

Neuvottelutaito on yksi tärkeimmistä luokan edustajan taidoista. Hyvä neuvottelija osaa perustella asiansa, tehdä kompromisseja, kuunnella muita ja kertoa kuulemansa eteenpäin.

Tavoitteen asettaminen

Keskustellaan oppilatten kanssa neuvottelutaidon merkityksestä ja käytöstä. Mietitään yhdessä hyvän neuvottelijan taitoja ja miten neuvottelutaitoa oppii. Näin oivalletaan, että tarvitaan harjoittelua. Harjoituksen tavoitteena on toteuttaa kaikki voittaa -periaatetta.

Millainen on hyvä neuvottelija?

- Osaa perustella asiansa.
- Kuuntelee muiden mielipiteitä ja perusteluja.
- Puolustaa omaa mielipidettään.
- On valmis tekemään kompromisseja.
- Haluaa päätyä yhteiseen neuvoteltuun päätökseen.
- Pysyy asiassa.
- Osallistuu monipuolisesti.
- Vie neuvottelua eteenpäin.

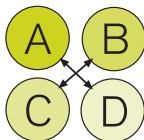
Harjoitus 1:

Oppilaat ottavat itselleen parin. Ohjeeksi annetaan, että toinen parista haluaa vaihtaa 5 kpl cd-levyjään esim. johonkin toisen omistamaan tavaraan. Neuvottelussa kumpikin osapuoli esittää ainakin viisi perustelua vaihdolle. Toinen kuuntelee tarkasti ja tekee tarkentavia kysymyksiä. Parin pitää neuvottelemalla päästä kumpaakin tyydyttävään ratkaisuun.

Harjoituksen jälkeen keskustellaan, miten hyvän neuvottelijan kriteerit täyttyivät ja miten sopimukseen päästiin. Kumpikin arvioi itseään ja antaa palautetta toiselle.

Harjoitus 2:

Jaetaan neuvottelijat neljän hengen ryhmiin. Neuvotellaan lomamatkasta. Kaksi ryhmästä haluaa lähteä laivalle ja kaksi Lappiin vaeltamaan. Parit sopivat keskenään matkakohteen.

Parit keskustelevat ensin keskenään ja kirjaavat ylös mahdollisimman monta hyvää asiaa, miksi ehdottomasti koko ryhmän kannattaisi lähteä Lappiin tai risteilylle. Tämän jälkeen ryhmän jäsenet kertovat toisilleen omat perustelunsa.

Perusteluiden jälkeen ryhmän tulee keskustelemalla löytää yhteinen matkakohde, jossa on mahdollisimman monta hyvää puolta kummastakin kohteesta. Kohteen tulee olla jompikumpi annetuista tai sitten neuvoteltu uusi kohde, joka täyttää kummankin parin toiveet.

Opettaja pyytää sattumanvaraisesti jokaisesta ryhmästä yhtä kertomaan neuvotellun tulokset ja perustelut.

Harjoituksen jälkeen arvioidaan, miten perusteluiden löytäminen sujui. Oliko vaikea vai helppoa kuunnella toisen perusteluja tai luopua omasta matkakohteestaan? Keskustelussa arvioidaan itseä ja annetaan palautetta muille.

8.5 Väittelytaito

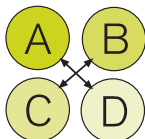
Tavoitteen asettaminen

Väittelytaidon harjoittelu vahvistaa argumentoinnin ja perustelujen esittämisen taitoja. Tavoitteena on yhteistoiminnallinen väittely, jossa kuunnellaan toisen näkökulmia ja esitetään rakentavasti omia väittämiä ja perusteluja. Väittelyn jatkuessa etsitään yhteistä ymmärrystä ja kompromisseja. Porinaryhmissä oppilaat keskustelevat rakentavan ja yhteistoiminnallisen väittelyn taitojen merkityksestä.

Millainen on hyvä väittelijä?

- Osaa perusteella oman väitteensä ja mielipiteensä
- Kuuntelee vastapuolen puhetta
- Osaa tarttua vastaväitteen epäkohtiin
- Vastaa väitteeseen esitettyihin epäilyihin perustellusti
- On perehtynyt aiheeseen.
- Viedä väittelyä eteenpäin, tuo uusia näkökulmia.
- Osaa toimia ryhmässä.

Harjoitus 1:

Oppilaat jakautuvat neljän hengen porinaryhmiin, esim. etunimen etukirjaimen mukaan. Ryhmissä listataan vähintään viisi ominaisuutta rakentavalle väittelylle ja riitelevälle väittelylle. Kootaan ryhmien ajatuksia siten, että kustakin ryhmästä noukitaan yksi ominaisuus kerrallaan.

Harjoitus 2:

Harjoitellaan väittelyä koulun arkeen liittyivistä aiheista.

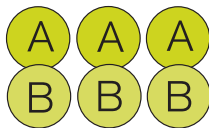
Väittelyaiheita:

- Oppilaille pitää antaa päätösvaltaa. / Oppilaille ei saa antaa päätösvaltaa.
- Välitunnilla saa poistua koulun pihalta. / Välitunnilla ei saa poistua koulun pihalta.
- Hankitaan koululle jalkapallomaalit. / Hankitaan koululle penkit.
- Kaikki lasiastiat olisi koulussa korvattava muovilla.
- Meidän koulu on mallikoulu.
- Koulussa on liian vähän vapaa-aikaa.
- Koulurakennuksemme on upea.
- Koulupuvut kaikille Suomen koululaisille.
- Vartiointipalvelun ammattilaiset koulun käytäville.
- Kaikilta koululaisilta hiukset pois.

Harjoituksen vaiheesta toiseen siirrytään jämäkästi. Opettaja johtaa harjoittelua.

1. Ryhmiin jako:

Jako A - B. Etsiydytään kolmen hengen ryhmiin = 3 A:ta ja 3 B:tä

Asetetaan tuolit vastakkain.

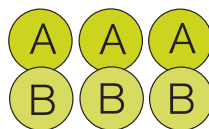
2. Perustelujen kerääminen:

Vetäydytään oman ryhmän kanssa keräämään perusteluja, yksi toimii kirjurina. Etsitään saman kirjaimen pari A-A, B-B ja kerrotaan oman ryhmän perustelut.

3. Perustelujen kertominen:

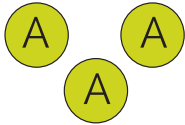
Kerrotaan muilta kuullut perustelut omalle ryhmälle.

4. Perustelujen kertominen vastapuolelle:

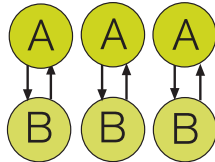
Asetutaan vastakkain istumaan ja A:t kertovat B:lle omat perustelunsa ja B:t eivät saa kommentoida. Sen jälkeen B:t kertovat omat perustelunsa, A:t eivät saa kommentoida.

5. Väittelystrategia:

Oman strategian neuvottelu.

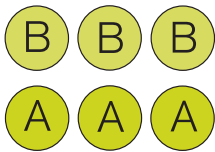
6. Väittely:

Väittely alkaa. Kannustetaan äänen käyttöön ja rohkeaan väittelyyn. Aikaa on n. 10 min.

————> KIITOS! JÄMÄKKÄ LOPETUS.

7. Takinkäöntö:

Vaihdetaan rooleja: A:t ovatkin B-väitteen omistajia ja B:t ottavat A:n väitteen. Vaihdetaan fyysisestikin paikkoja.

8. Perusteiden kerääminen:

Pohditaan perusteluja uudelle väitteelle omassa ryhmässä. Aikaa muutama minuutti.

9. Uusi väittely:

Pidetään uusi väittely.

Aikaa on n. 6 min.

10. Yhteisymmärrys:

Siirretään tuolit rinkiin. Pohditaan yhdessä, löytyykö asiasta yhteisymmärrys ja konsensus.

11. Kokemusten purku:

Piirtoheitinkalvolle tai tauluun on piirretty visuaalisesti menetelmän vaiheet. Sen jälkeen keskustellaan mitä harjoituksen alussa tapahtui ja miltä tuntui. Miltä roolin vaihtaminen tuntui ja mitä lopussa tapahtui? Mikä oli oma rooli harjoituksen aikana?

8.6 Päätöksenteko

Tavoitteen asettaminen

Erilaiset päätöksentekotavat vaikuttavat siihen, miten hyvin tehtyyn päätökseen sitoudutaan. Huomaamaton, neuvottelematta tehty päätös ei toteudu käytännössä.

Sitouttavia päätöksentekotapoja pitää harjoitella oppilaskunnan hallituksen kokouksissa.

On myös tärkeää, että päätökset ovat selkeitä ja kaikkien ymmärrettävissä.

Millainen on hyvä päätöksentekijä?

- Ottaa selvää päätökseen vaikuttavista asioista.
- Mietti syy - seuraus suhteita.
- Kuuntelee muiden perusteluita.
- Pyrkii yhteisymmärryspäätökseen.
- Sitoutuu päätökseen ja ottaa vastuun sen toteuttamisesta.

Harjoitus 1:

Oppilaat jakavat hyviä kokemuksia porinaryhmissä erilaisista päätöksentekotavoista ja sitoutumisesta päätöksen toteuttamiseen. Keskustellaan niistä tekijöistä esim. kavereista tai uudesta tiedosta, jotka vaikuttavat omaan päätöksentekoon. Kerrotaan kokemuksia myös epäonnistuneista päätöksentekotavoista ja pohditaan epäonnistumisen syitä.

Harjoitus 2:

Tarkistetaan, että kaikilla on yhteinen käsitys siitä, mistä ollaan tekemässä päätöstä. Kartoitetaan päätettävän asian nykytilanne porinaryhmissä keskustellen. Ideoidaan ratkaisuehdotuksia. Ideointivaiheessa ei kritisoida ehdotuksia. Päätösehdotuksia pohditaan kriittisesti. Kannatusta saavia ehdotuksia tarkastellaan monesta näkökulmasta: jos päätämme näin, mitä siitä seuraa.

Päätöstä edeltävässä neuvottelussa pyritään aitoon yhteisymmärrykseen. Varmistetaan, että kaikki sitoutuvat enemmistöpäätökseen. Konkretisoidaan, mitä päätös tarkoittaa käytännössä. Kerrataan ja kirjataan tehty päätös sekä sovitaan työnjako sen käytäntöön panosta.

Esimerkkejä

- Taksvärkkikohteen valitseminen
- Koulun tapahtuman järjestäminen
- Oppilaskunnan hallituksen retkestä päättäminen
- Koulun teemapäivän järjestäminen
- Koulun logon suunnittelu

9 Tiedottaminen

On tärkeää pohtia yhdessä, mistä asioista tiedotetaan. Oppilaskunnan hallituksen omat päätökset sekä rehtorin ja opettajakunnan päätökset tiedotetaan aina ilmoitustaululla sekä esim. päivänavauksissa, koulun kotisivuilla tai keskusradion kautta. Oppilaskunnalla tulisi olla oma vakituinen päiväavausvuoro. Tällöin oppilaat ja opiskelijat tietäisivät aina, että tiettyinä päivinä tulee heidän äänensä kuuluviin.

Ilmoitustaulu

Ilmoitustaulu on helppo ja tavallisin keino tiedottaa. Ilmoitustaululla tulee olla näkyvissä hallituksen jäsenten nimet ja kuvat. Tämä varmistaa sen, että kaikki tietävät ja tunnistavat heidät ja voivat ottaa yhteyttä tarvittaessa. Tiedotusvastaava laittaa ilmoitustaululle kokousten esityslistat, pöytäkirjat ja aikajanan, josta näkee hallituksen kokousajat ja tapahtumat. Ilmoitustaulun tulee olla informatiivinen, visuaalinen ja ajan tasalla. Vanhentuneet tiedotteet tulee poistaa. Tällä tavoin kaikki oppivat, että ilmoitustaulua kannattaa seurata.

Keskusradio

Keskusradio toimii parhaiten akuuttien asioiden tiedottamisessa. Keskusradion kautta tiedotetaan juuri ennen oppituntien alkamista, ettei se häiritse oppitunteja. Välitunnilla viestit taas hukkuvat muun hälinän sekaan.

Kotisivut

Oppilaskunnan hallitukselle tehdään omat kotisivut. Kotisivujen kautta tiedotetaan oppilaskunnan hallituksen tulevista asioista, päätöksistä ja tapahtumista. Hallituksella tulee olla oma sähköpostitse, jota tulee markkinoida koulun muille oppilaille aloitteiden tekemiseen ja mielipiteen ilmaisuun.

Oppilaskunta voi myös laatia omia tiedotteita, joita jaetaan luokissa tai ryhmissä. Tällaiset tiedotteet tai flyerit tulee laatia kiinnostaviksi ja huomiota herättäviksi, jotta vastaanottaja lukee ne.

Tiedotteet

Tiedottamisen tulee olla mielenkiintoista. Joskus kannatta kokeilla räväköitäkin tapoja, esim. piirretään vanhoihin t-paitoihin mainos tulevasta tapahtumasta, ja hallituksen jäsenet pitävät niitä päällään ennen tapahtumaa.

Tiedotusvälineet

Paikalliset tiedotusvälineet, lehdet, radio ja tv, ovat myös kiinnostuneita oppilaskunnan toiminnasta. Lukuvuoden ja -kauden alkaessa voi tehdä juttuja, joissa kertoo oppilaskunnan tehtävistä, toiminnasta sekä antaa konkreettisia esimerkkejä siitä, miten nuoret ovat mukana koulun arjen toiminnoissa.

10 Oppilas vaikuttajana

Kaikilla oppilailla koulussa on mahdollisuus vaikuttaa asioihin, ei vain hallituksen jäsenillä. Tästä asiasta tiedottaminen vaatii aktiivista otetta hallituksen jäseniltä ja opettajilta. Kuvaus siitä, miten voin vaikuttaa asioihin, voisi olla esimerkiksi oppilaskunnan hallituksen ilmoitustaululla. Idealaatikoita voidaan käyttää myös tähän tarkoitukseen, mutta tulee muistaa, että ideat käydään läpi säännöllisesti hallituksen kokouksessa. Jatkotoimenpiteistä ilmoitetaan kaikille oppilaille.

Toimi näin, kun haluat muutosta koulun asioihin:

- Ota asia esille luokassasi ja kysy muiden oppilaiden mielipidettä asiasta.
- Ota yhteyttä luokkasi edustajaan ja pyydä häntä viemään asia oppilaskunnan hallitukseen.
- Ota yhteyttä oppilaskunnan hallituksen puheenjohtajaan tai ohjaavaan opettajaan.
- Tee aloite idealaatikkon.

Miksi asia pitää viedä oppilaskunnan hallitukseen?

- Kun asiaa vie eteenpäin koko hallitus, idean esittäjä ei jää yksin asiansa kanssa.
- Hallituksen on helpompi viedä asiaa eteenpäin opettajakunnalle, rehtorille ja koulun johtokunnalle.

Mitä tapahtuu, jos ehdotus hylätään?

- Jos ehdotus on mahdollista toteuttaa ja se saavuttaa sekä muiden oppilaiden että koulun henkilökunnan ja mahdollisesti vielä johtokunnan kannatuksen, se todennäköisesti toteutuu.
- Aina kaikki ei ole mahdollista, mutta on tärkeää nostaa asioita esiin ja käydä niistä yhteisiä keskusteluja niiden aikuisten kanssa, jotka niistä vastaavat.
- Jos ehdotus hylätään, saadaan kuitenkin tietää siihen perustelut. Myös muut asiaa miettineet kuulevat, miksi asia on juuri näin.
- Voi olla, että ehdotus on sellainen, jota ei käsitellä lainkaan oppilaskunnan hallituksessa. Silloin se tarkoittaa sitä, että ehdotus ei ollut muiden mielestä ihan yhtä tärkeä tai se olisi ollut mahdotonta toteuttaa.

11 Oppilaskunnan toiminnan arviointi

Koulun toimintakulttuurilla pyritään vaikuttamaan oppimisympäristön rakenteisiin, erityisesti pedagogisiin käytäntöihin. Olennainen osa koulun toimintakulttuuria ovat koulun aikuisten ja oppilaiden väliset vuorovaikutussuhteet. Tärkeää on myös se, miten aikuinen kohtaa oppilaan ja miten oppilas tulee kuulluksi. Nuorten osallistuminen koulun toimintaan, kuten oppilaskunnan hallituksen työhön, ilmentää kiinnostusta yhteisten asioiden hoitoon. On jo arvo sinänsä, että yhteiskunnallisesti suuntautuneet kouluissa toimivat ryhmät antavat nuorille mahdollisuuden reflektoida kokemuksia ja keskustella niistä. Tällä on usein merkitystä myös koulun ja luokan ilmapiirin kehittymiselle. Sillä on myöhemmin vaikutusta toisten auttamiseen laajemminkin yhteiskunnassa.

11.1 Oppilaskunnan hallituksen toiminnan arviointi

Oppilaskunnan hallituksen toimintaa arvioidaan säännöllisesti. Hallitus tekee itsearviointia ja kerää palautetta toiminnastaan muilta oppilailta ja opettajilta. Arviointia tulee suorittaa jokaisen kokouksen jälkeen ja laajempaa arviointia lukukausittain. Arvioinnin tärkein menetelmä on avoin keskustelu pienryhmissä ja yhteinen koonti. Arvioinnin tulokset dokumentoidaan, jotta voidaan nähdä hallituksen toiminnan kehittyminen. Oppilaskunnan hallituksen toiminnan arvioinnin kohteena ovat seuraavat asiat: Minkälaisiin asioihin oppilaskunnan hallitus on vaikuttanut? Miten hallitus on toiminut? Arviointia varten puheenjohtaja ja sihteeri tekevät yhteenvedon pöytäkirjoista.

Arvioinnissa tulee kiinnittää huomio seuraaviin asioihin:

Oppilaskunnan hallituksen järjestäytyminen

Onko kokouksia ollut säännöllisesti? Ovatko hallituksen jäsenet olleet läsnä? Onko kokouksiin käytetty aika ollut riittävä? Onko hallituksen jäsenten välinen tiedonkulku toiminut? Miten tiedonkulku koulun muille oppilaille on sujunut? Millä välineillä tiedonkulusta on huolehdittu? Kuinka usein ja miten on oltu yhteydessä rehtoriin, opettajakuntaan, johtokuntaan ja koulun ulkopuolisiin yhteistyökumppaneihin?

Oppilaskunnan hallituksen käsittelemät asiat

Miten asiat ovat tulleet hallitukseen? Ovatko hallituksessa käsitellyt asiat olleet monipuolisia? Millaisista asioista on tehty päätöksiä? Millaiset asiat ovat jääneet kesken?

Oppilaskunnan hallituksen työskentelytavat

Miten hallituksen jäsenten eri tehtäväroolit on hoidettu? Millaista on ollut vuorovaikutus kokouksissa? Millaista on ollut jäsenten osallisuus kokouksissa? Millainen on ollut kokousten ilmapiiri?

11.2 Luokan edustajan roolin arviointi

Oppilaskunnan hallituksen edustajan rooli muuttuu iän ja kokemuksen myötä. Portaikon avulla havainnollistetaan oppilaskunnan hallituksen edustajan roolia ja sen kehittymistä harjoittelun myötä. Kun oppilas aloittaa toimimisen hallituksessa, on tärkeintä ensin oppia käymään säännöllisesti hallituksen kokouksissa.

Kokousten säännöllisyys samoin kuin niihin osallistuminen ei ole itsestään selvää edes lukiolaisille. Kun oppilaskunnan toiminnan kehittäminen aloitetaan, tulee toiminnalla olla selkeä rakenne: kokoukset ovat säännöllisesti tietyssä paikassa ja kaikkien jäsenten tulee olla tietoisia niistä sekä osallistua niihin. Oppilaskunnan kokouksissa harjoitellaan erilaisia taitoja, joiden avulla roolit kehittyvät jäsenestä neuvottelijaksi.

Luokan edustaja arvioi ensin itse omaa toimintaansa portaikon avulla. Sen jälkeen luokan oppilaat keskustelevat pienryhmissä ja antavat palautetta edustajan toiminnasta. Arvioinnissa hyödynnetään myös valintatilanteessa asetettuja tavoitteita.

4. NEUVOTTELIJA

Neuvottelee aktiivisesti hallituksenkokouksissa oman luokkansa mielipiteen puolesta ja viestittää ratkaisut omaan luokkaansa (kompromissitkin).

3. VIESTINVIEJÄ

On oman luokkansa edustaja, kysyy luokan mielipiteitä päätettäviin asioihin ja tuo viestiä hallituksen kokouksista.

2. EDUSTAJA

Edustaa omaa luokkaansa, käy kokouksissa ja käyttää puheenvuoroja satunnaisesti.

1. JÄSEN

Kuuluu hallitukseen, käy kokouksissa satunnaisesti, muttei ota kantaa päätöksentekoon.

11.3 Oppilaskunnan järjestämien toiminnan ja tapahtumien arviointi

Toiminnan ja tapahtumien arvioinnissa käydään arviointikeskusteluja luokissa ja ryhmissä. Tavoitteena on avoimen ja rakentavan arviointikulttuurin oppiminen. Palautetta voidaan kerätä myös eilla tai nettikyselyllä. Tärkeää on, että oppilaskunnan hallitus tekee palautteesta yhteenvedon ja sitä käsitellään hallituksen kokouksessa ja luokissa. Tältä pohjalta syntyy uusia ideoita toiminnan kehittämiseen.

Arviointikeskustelua käydään seuraavien kysymysten avulla:

Onko tapahtumia ollut sopiva määrä?

Onko tapahtumien järjestäminen ollut yhteisvastuullista?

Miten koulun muut oppilaat ovat olleet osallisena järjestelyissä ja itse tapahtumissa?

Millaista palautetta muut oppilaat ovat antaneet tapahtumista?

Mitä teemme ensi vuonna samalla tavalla ja mitä teemme toisin?

12 Lasten ja nuorten osallistuminen kunnan päätöksentekoon

Lasten ja nuorten aktiivinen osallistuminen kunnan päätöksentekoon on ydintavoite luotaessa erilaisia osallistumis- ja vaikuttamisrakenteita. Rakenteet luodaan yhteistyönä nuorisotoimen ja opetustoimen kanssa. Nuorten ideat ja hankkeet toteutetaan alusta loppuun yhteistyössä lasten, nuorten ja aikuisten kesken. Lapset ja nuoret osallistuvat oman asuin- ja elinympäristönsä suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Keskeisin toimintapaikka on koulu, koska koulu tavoittaa aina koko ikäluokan. Oppilaskunnan toimintaa kehitetään osaksi kunnan osallistumis- ja vaikuttamisjärjestelmää antamalla oppilaskunnalle todellisia vaikuttamismahdollisuuksia.

Alueellinen vaikuttaminen saadaan käyntiin muodotamalla Alueryhmät, joihin alueiden eri koulujen oppilaskunnan hallituksen ja nuorisotalon edustajat kokoontuvat. Alueryhmissä keskustellaan lapsia ja nuoria kiinnostavista aiheista ja suunnitellaan miten voidaan puuttua epäkohtiin ja miten saadaan nuorten uudet ideat käytäntöön.

12.1 Nuorisolaki

Nuorten kuulemisen taustana on Nuorisolain 1§:ssä määritelty lain tarkoitus, joka on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen.

Nuorisolaisissa tarkoitetaan nuorilla alle 29-vuotiaita, koskee siis myös lapsia ja aktiivisella kansalaisuudella tarkoitetaan nuorten tavoitteellista toimintaa kansalaisyhteiskunnassa.

Nuorisolain 8 §:ssä säädetään nuorten osallistumisesta ja kuulemisesta paikallisen sekä alueellisen nuorisotyön ja politiikan kysymyksissä. Laissa ehdotetaan nuorten osallistumisen vahvistamista paikallisessa ja alueellisessa nuorisotyössä sekä -politiikassa. Nuoria on kuultava em. asioiden käsittelyssä, lisäksi nuoria on kuultava heitä muutoin koskettavissa asioissa.

Nuorten osallistuminen kunnan nuorisotyön ja politiikan valmisteluun sekä kuuleminen heitä koskevista asioista voi tapahtua monin tavoin. Muutoina voivat olla nuorisolautakunnat tai muut nuorisoasioita käsittelevät lautakunnat, nuorisovaltuustot sekä muut vastaavat vaikuttajaryhmät, verkkopohjaiset, kuulemisjärjestelmät sekä peruskouluihin rakentuvat demokratiakasvatus- ja vaikutamisjärjestelmät. Nuorten osallistuminen ja kuuleminen tarkoittaa nuorisolain ikämäärittelyn mukaisesti myös lapsia.

12.2 Suomen Lasten Parlamentti

Suomen Lasten Parlamentti yhdistys ry:n (SLPy) on perustettu edistämään peruskouluikäisten osallistumista ja vaikuttamista Suomessa. Toiminnan tavoitteena on sekä valtakunnan tason että paikallisen tason lasten osallistumisen edistäminen sekä lasten ja nuorten yhteiskuntatietoisuuden lisääminen ja sosiaalinen vahvistaminen. Tavoitteena on myös lasten osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyvän tiedon ja hyvien käytäntöjen kerääminen ja jakaminen kaikkien asiasta kiinnostuneiden kesken.

Suomen Lasten Parlamentti yhdistys ry:n (SLPy) www.lastenparlamenttiyhdistys.fi tarjoaa sekä lapsille että kasvattajille työskentelymahdollisuuksia verkostoitumiseen ja tiedonjakoon. Lapsille työmuotoina ovat tarjolla valtakunnallinen Suomen Lasten Parlamentti ja sen istunnot sekä paikallinen lasten parlamenttitoiminta. Valtakunnallisen Suomen Lasten Parlamentin ja paikallisen lasten parlamenttitoiminnan tavoitteena on edistää ja kehittää lasten virallista kuulemistä päätöksenteossa. Yhdistys toimii yhteistyössä lapsiasiavaltuutetun kanssa ja on eduskunnan, opetusministeriön ja Kuntaliiton tukema.

Kuntakohtaiset Lasten Parlamentit

Lasten Parlamentti on kaksisuuntainen osallistumisen ja vaikuttamisen malli, jossa lapset voivat itse toimia ja virkamiehet kysyä lasten mielipidettä. Paikallisesti tämä voidaan toteuttaa kuntakohtaisten Lasten Parlamenttien perustamisella. Tampereen Lasten Parlamentti (www.tampere.fi/lastenparlamentti) toimii mallina kuntakohtaisille lasten parlamenteille. Lasten Parlamentti toimii kuntien ja erityisesti koulujen varaan rakentuvana lasten vaikuttamiskanavana, joka sekä tukee opetusta että vahvistaa koulun osallistuvaa toimintakulttuuria. SLPy auttaa kuntia Lasten Parlamentin perustamisessa tarjoamalla koulutusta ja konsultaatiota kunkin kunnan omat rakenteet huomioonottaen. SLPy tarjoaa verkkosivuillaan runsaasti materiaalia lasten osallistumisen ja vaikuttamisen edistämiseksi www.lastenparlamenttiyhdistys.fi.

Valtakunnallinen Suomen Lasten Parlamentti

Suomen jokaisesta kunnasta on kutsuttu mukaan edustaja valtakunnalliseen Suomen Lasten Parlamenttiin www.lastenparlamentti.fi, joka on perustettu v. 2007. Lapsiedustajan mandaatin myöntää kunnanhallitus Valtakunnallisen Lasten Parlamentin ensimmäinen istuntokausi on kaksivuotinen ja sen tavoitteena on edistää ja kehittää lasten virallista kuulemistä päätöksenteossa. Suomen Lasten Parlamentti on kaksisuuntainen vaikuttamisen malli, jossa lapset voivat tehdä aloitteita ja viranomaiset voivat kysyä lasten mielipidettä heitä koskevista asioista. Hallitus ja toimikunnat kokoontuvat ohjatusti pääasiassa verkossa, jota kautta tapahtuu myös edustajien keskinäinen yhteydenpito. (www.lastenparlamentti.fi) Istuntokautena pohditaan myös seutukunnallisen yhteistyön kehittämistä.

Suomen Lasten Parlamentti yhdistys SLPy kokoaa istuntokauden aikana myös asiantuntijoita, päättäjiä ja toimijoita eri puolilta Suomea mukaan yhteiseen työkentelyyn. Yhdistys tarjoaa aikuisille lasten asioiden edistämisen vertaisverkoston. Tavoitteena on, että istunto toimii myös demokratiakasvatuksen välineenä. Kouluille ja nuorisotyölle tarjoutuu väyliä olemassa olevan ja kehittyvän toiminnan tarpeisiin.

Suomen Lasten Parlamenttiyhdistys SLPy on opetusministeriön tuella perustanut lasten demokratiakasvatukseen ja lasten kuulemisen edistämiseksi valtakunnallisen www-palvelusivuston. Sivusto sisältää aikuisten avoimet ja intranet sivut sekä kaikille Suomen lapsille avoimen lasten oman Valto-sivuston www.valto.fi ja intranetin. Sivustot on tehty sekä valtakunnallisen että paikallisen yhteistyön tarpeisiin.

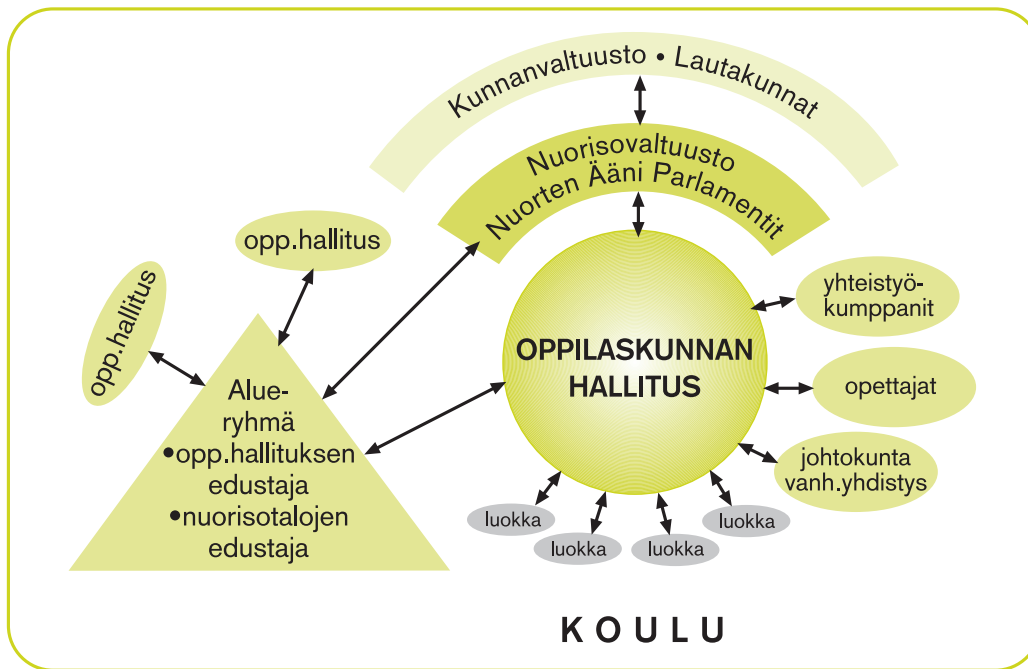
12.3 Nuorisovaltuusto

Nuorisovaltuustot valitaan vaaleilla. Äänioikeutettuja ovat useimmiten kunnan 13–20-vuotiaat, mutta ikäraajat vaihtelevat tapauskohtaisesti jonkin verran.

Nuorisovaltuustoilla ei ole päätösoikeutta kunnan asioissa. Niiden tärkeimpänä tehtävänä on välittää nuorten näkökulmia, toiveita ja toimenpide-ehdotuksia kunnan päättäjille. Joissakin kunnissa nuorisovaltuustolla on oikeus tehdä aloitteita suoraan kunnanvaltuustolle, jolla on velvollisuus ottaa ne viralliseen käsittelyyn. Joissain kunnissa nuorisovaltuusto on päässyt osallistumaan esim. uuden nuorisotilan suunnitteluun alusta asti.

Nuorisovaltuusto voi parhaimmillaan olla tehokas väline nuorten tuomiseksi mukaan päätöksentekoon. Sen jäsenille voi helposti antaa ideoita ja ehdotuksia, eikä mikään estä asettumasta itse ehdolle. Nuorisovaltuusto on sitä paitsi paras paikka vaikuttamisen ja osallistumisen teho-oppimiseen! Kunnassa tulee olla nimettynä virkamies, joka toimii tukiaikuisena nuorisovaltuustoon päin. Hänen tehtävänä on kannustaa ja opastaa nuorisovaltuutettuja esim. aloitteiden tekemisessä.

Oppilaskuntien ja nuorisovaltuustojen yhteistyöllä on suuri merkitys nuorten osallistumis- ja vaikuttamiskulttuurin muodostumiseen ja vakiintumiseen kunnissa. Esimerkiksi koulujen oppilaskunnan hallituksen edustajat tapaavat puolivuositain nuorisovaltuuston edustajat ja keskustelevat yhteisesti oman kuntansa lapsia ja nuoria koskevia asioita ja tekevät yhteisiä sopimuksia eteenpäin vietävistä hankkeista. Nuorisovaltuuston edustajien tulee saada tavata kunnan johtavia viranhaltijoita säännöllisesti, jotta osallisuutta edistävä toimintakulttuuri kehittyy.

12.4 Nuorten Ääni

Helsingissä on kehitetty lasten ja nuorten osallistumisjärjestelmä, joka on nimeltään Hesan Nuorten Ääni. Nuorten Ääni ryhmiä on myös Kempeleellä ja Jyväskylän maalaiskunnassa. Seuraavassa kuvataan Hesan Nuorten Ääni -kampanjaa. Sen visiona on, että lapset ja nuoret kokevat Helsingin kaupunkina, jossa heitä kuullaan ja he voivat vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin.

Kampanjan tavoitteita:

- Lapsille ja nuorille syntyy osallisuuden kokemuksia sekä he saavat aikaan muutoksia omassa asuin- ja elinympäristössään.
- Lasten ja nuorten yhteisöllisyyttä sekä neuvotteluun perustuvaa toimintakulttuuria vahvistetaan kouluissa ja nuorisotaloissa.
- Lapset ja nuoret saavat mahdollisuuden osallistua palvelujen kehittämiseen ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon Helsingissä.

Nuorten Ääni -kokous

Ylipormestarin johtamaan Nuorten Ääni -kokoukseen osallistuvat kaikkien hankkeissa mukana olevien koulujen edustajat. Kokous pidetään kaupungin valtuustosalissa. Oppilaat esittelevät koulujensa hankkeet, ja kokouksessa vahvistetaan kunkin koulun käyttöön tarkoitettu rahasumma. Päätöksiä ei alisteta enää esim.

eri hallintokunnille vahvistettavaksi. Ylipormestarin johtamassa Nuorten Ääni-kokouksessa oppilaat päättävät kouluympäristön parantamishankkeisiin varastusta määrärahasta. Määräraha on koulujen kunnossapitoon tarkoitettua rahaa, ja siitä on erotettu vuotuinen summa jaettavaksi kouluille käyttäjien priorisoimiin tarpeisiin, kuten pihaliikuntavälineisiin, käytävien maalaukseen, oppilaskunnan huoneen kalustukseen, kirjastonurkkauksiin jne. Tätä tapahtumaa edeltävät kouluilla jokaisessa luokassa pidetyt Tulevaisuusverstaat (liite 9), luokkien hankkeista käyty keskustelut oppilaskunnan hallituksessa ja lopullinen päätös koulun esittämästä hankkeesta. Päätös tehdään oppilaskunnan hallituksessa.

Avoimet Foorumit

Avoimet Foorumit pidetään syksyisin, ja ne on tarkoitettu perusopetuksen yläluokkien, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille sekä nuorisotalojen vanhemmille nuorille. Foorumien aihe liittyy aina johonkin ajankohtaiseen joko nuoriin tai yhteiskuntaan liittyvään asiaan. Avoimissa Foorumeissa nuoret ovat vuorovaikutuksessa kaupungin johtavien poliitikkojen ja virkamiesten kanssa.

Avoimien Foorumien tavoitteet:

- Nuoret oppivat keskustelemaan yhteiskunnallisista asioista sekä vertaisryhmän että päättäjien kanssa.
- Luoda myönteinen kuva ja kokemus yhteisten asioiden hoitamisesta sekä nuorten mahdollisuuksista vaikuttaa heitä koskevaan päätöksentekoon.
- Vahvistaa yhteiskunnallista aktiivisuutta kehittäviä prosesseja kouluissa ja nuorisotaloissa.
- Tutustuttaa nuoret kaupungin virkamiehiin ja kaupunginvaltuutettuihin.

Aiheet valitaan nuoria koskettavista ajankohtaisista asioista. Teemoina on ollut Viinakäräjät, Nuorten Helsinki – onko sitä?, Koululakiuudistus.

Alueryhmät

Koulujen, oppilaitosten ja nuorisotoimen väliseen yhteistyöhön tulee sitoa myös oppilaskunnan hallitukset. Oppilaskunnan hallituksen edustajien (4 / koulu) eri kouluilta tulee kokoontua säännöllisin väliajoin. Näitä ryhmiä kutsutaan Alueryhmiksi. Ne kokoontuvat esim. alueen nuorisotalolla. Tällä tavoin nuorisotoimi on mukana oppilaskuntatoiminnan kehittämisessä ja saa kontakteja nuorten avulla koko ikäluokkaan.

Alueryhmän tavoitteita:

- Kouluttaa oppilaskunnan hallituksen jäseniä tehtävissään.
- Edistää omalla alueella oppilaiden osallisuutta.
- Luoda rakenteita alueellisten asioiden käsittelyyn.
- Välittää tietoa ja jakaa kokemuksia sekä aikuisten että lasten ja nuorten välillä.
- Selkiyttää koulun ja nuorisotoimen välistä yhteistyötä.
- Konkretisoida Lähikoulu -periaatetta.

Oppilaskunnat ovat tällä tavoin myös sekä suorassa että välillisessä yhteydessä kaupungin päättäjiin.

ESITYSLISTA

(_ _ _ _ _ katkoviivalla esitetyt asiat on tarkoitettu täydennettäväksi)

Koulun oppilaskunnan nimi ja osoite

ESITYSLISTA

Aika -----

Paikka -----

Osallistujat -----

1. Kokouksen avaus ja kuulumiset

2. Läsnäolijoiden toteaminen ja päätösvaltaisuus

Todetaan läsnäolijat: kierrätetään nimilista ja todetaan, onko jokaisen luokan edustaja läsnä.

3. Pöytäkirjantarkastajien valinta (jos on tarpeen)

Valitaan kaksi pöytäkirjantarkastajaa. Jos kokouksessa äänestetään, valitaan äänten-laskijat.

4. Kokouksen työjärjestyksen hyväksyminen

Käydään kokouksen esityslista läpi ja hyväksytään se. Valitaan käsiteltävistä asioista päätettävät asiat, keskusteltavat asiat ja tiedotettavat asiat.

5. Ilmoitusasiat

Käydään läpi ilmoitusasiat, jos on jotain tiedotettavaa.

6. Käsiteltävät asiat

Käsitellään listalla olevat asiat.

7. Muut asiat

Tässä kohdassa käsitellään asiat, jotka eivät vielä kokouksen alkaessa olleet esityslistalla.

8. Kokouksen arviointi ja päättäminen

PÖYTÄKIRJA

Koulun oppilaskunnan nimi ja osoite

ESITYSLISTA

Aika _____

Paikka _____

Osallistujat _____

1. Kokouksen avaus ja kuulumiset

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo _____

Kirjataan hallituksen jäsenten tuomat kuulumiset.

2. Läsnäolijoiden toteaminen ja päätösvaltaisuus

Todetaan, että kokous on kutsuttu koolle sovitulla tavalla ja se on päätösvaltainen.

Läsnäololista laitetaan liitteeksi.

3. Pöytäkirjan tarkastajien valinta (jos tarpeen)

Kirjataan valittujen pöytäkirjantarkastajien ja ääntenlaskijoiden nimet.

4. Kokouksen työjärjestyksen hyväksyminen

Kokouksen esityslista hyväksytään työjärjestykseksi.

5. Ilmoitusasiat

Kokouksessa esillä olleet ilmoitusasiat merkitään tiedoksi.

6. Käsiteltävät asiat

Tähän kirjataan asiat, jotka päätettiin. Jos asioista ei tehty päätöksiä, nekin kirjataan.

Asia 1 _____

Päätös _____

Asia 2 _____

Päätös _____

Sovitaan yhdessä päätösten toteuttamisesta, vastuurooleista ja tiedottamisesta.

7. Muut asiat

Kirjataan kokouksessa esille tulleet muut asiat.

8. Kokouksen arviointi ja päättäminen

Kirjataan kokouksen arvioinnin yhteenveto sekä uuden kokouksen ajankohta.

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo __

Pöytäkirjan vakuudeksi

_____

puheenjohtaja

_____

sihteeri

Olemme tarkastaneet pöytäkirjan ja todenneet sen oikeaksi

_____ . _____ 200_____

_____

pöytäkirjantarkastaja

_____

pöytäkirjantarkastaja

LUOKAN EDUSTAJAN TEHTÄVIIN KUULUU:

1

**Neuvotella ja viedä viestiä luokkansa oppilailta
oppilaskunnan kokoukseen
sekä tuoda sitä kokouksesta takaisin.**

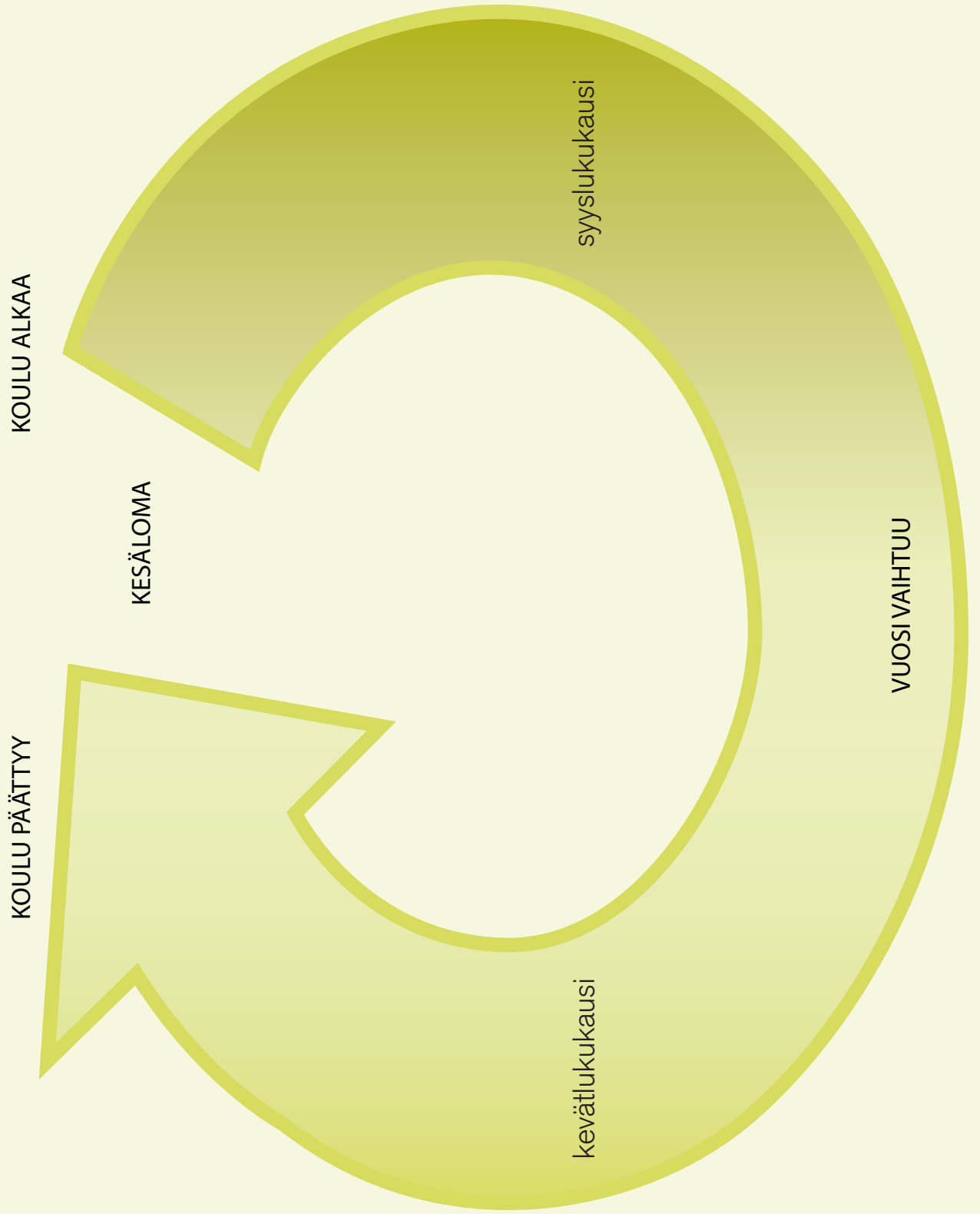
2

**Olla aktiivinen kokouksissa ja osallistua tarvittaessa
toimikuntiin.**

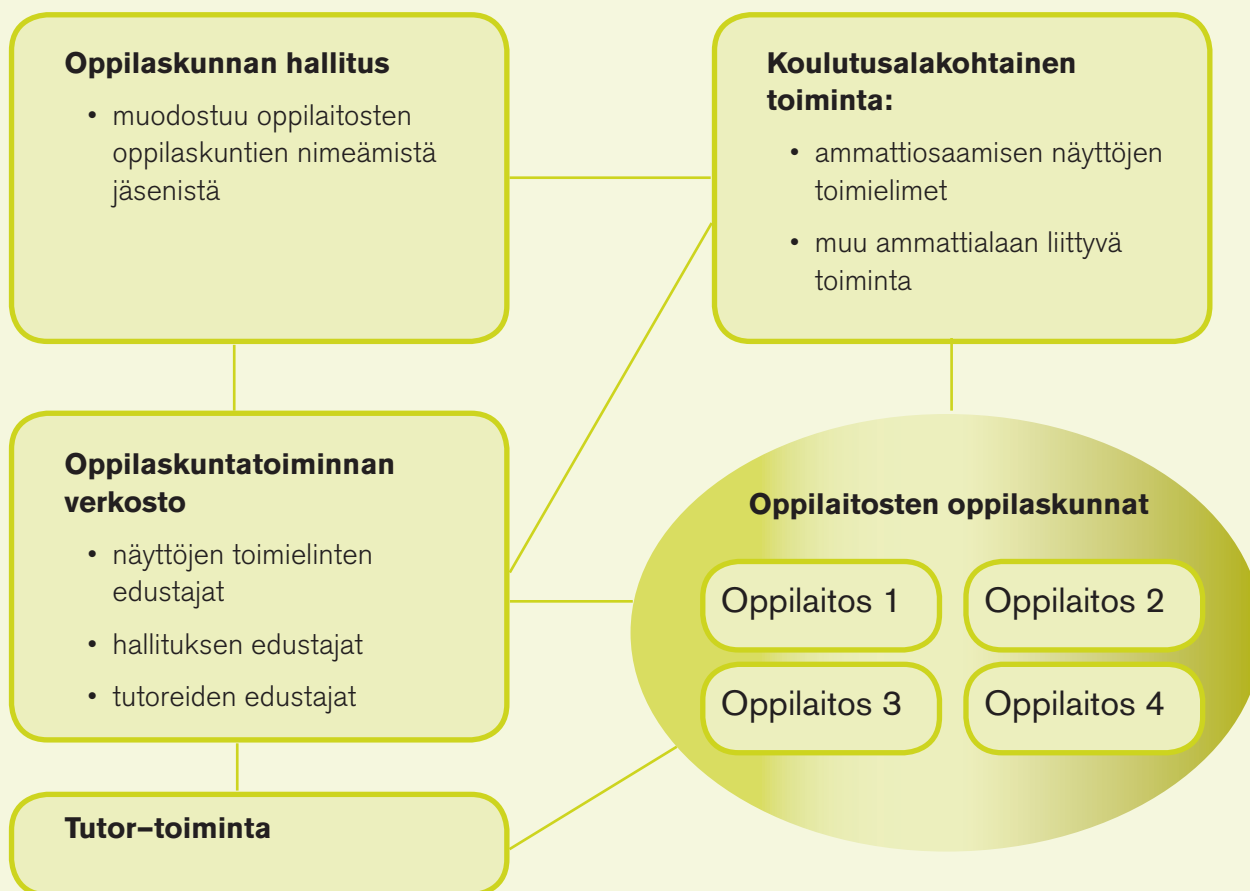
3

**Toimia linkkinä muille oppilaille.
Luokan edustajan kautta kaikki oppilaat voivat
vaikuttaa koulun asioihin.**

LUKUVUOSIKELLO

OPPILASKUNTATOIMINTA AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA

Useamman oppilaitoksen koulutuksen järjestäjän oppilaskunnan hallitus muodostuu kaikkien oppilaitosten oppilaskuntien edustajista. Yhden oppilaitoksen koulutuksen järjestäjältä jää tämä taso pois. Oppilaitoksella on oma oppilaskuntansa, jonka toiminta on järjestetty oppilaitoksen rakenteen ja koon mukaan. Isommissa oppilaitoksissa opiskelijakunnan hallitus kootaan useammasta pihapiiristä ja useammilta ammattialoilta. Oleellista on, että oppilaitosten opiskelijakuntien hallituksessa on edustus jokaisesta pihapiiristä ja kaikilta ammattialoilta.

RYHMÄYTTÄMISMENETELMIÄ

Harjoitusten tavoitteena on luoda oppilaskunnan hallituksen kokouksiin turvallinen ilmapiiri. Tutustuminen auttaa hyvän ilmapiirin ja avoimen keskustelun syntymistä. Oppilaskunnan hallituksen kokouksissa vahvistetaan positiivista tuttuuden tunnetta ja yhdessä toimimisen taitoja. Tavoitteena on kokemus, että ollaan samassa veneessä pohtimassa oman koulun asioita.

Tutustuminen

Tutustumisharjoitusten alussa nousee seisomaan ja muodostetaan parit tai ryhmät itselle vieraiden jäsenten kanssa.

- Etsi itselle uusi pari ja kerro kuka olet, miltä luokalta ja millaista toivot oppilaskunnan hallituksen toiminnan olevan.
- Muodostakaa neljän hengen ryhmät ja esittäytykää kuten edellä. Puhukaa millaista toivotte oppilaskunnan hallituksen toiminnan olevan ja tehkää 3–5 kohdan lista toiveista. Koko ryhmä nousee ylös ja esittäytyy yksitellen. Lopuksi joku ryhmästä kertoo yhden asian toivomuslistasta. Tällä tavoin jokainen ryhmä esittäytyy ja toiveiden kertomista jatketaan uudella kierroksella niin kauan, että toiveet on kerrottu muille.
- Yksi ottaa puheenjohtajan nuijan käteensä ja kertoo kuka hän on ja miltä luokalta. Sen jälkeen hän vie nuijan toiselle oppilaalle ja hän kertoo taas kuka on ja miltä luokalta. Kierros jatkuu niin kauan, että kaikki ovat esittäytyneet.
- Muodostetaan kolmen hengen ryhmät. Etsitään keskustellen jokin ryhmän jäseniä yhdistävä asia. Esittäydytään vuorotellen kaikille muille jäsenille ja kerrotaan mikä ryhmää yhdisti.
- Muodostakaa kolmen hengen ryhmät. Kerrotaan ryhmässä muille, miksi olen halunnut tulla oppilaskunnan hallituksen jäseneksi.
- Muodostakaa kolmen hengen ryhmät. Kertokaa toisillenne, mitä tiedätte oppilaskunnan hallituksen tehneen aikaisempina vuosina, mikä on ollut hyvää ja mitä olisit halunnut muuttaa.
- Kerrotaan kolmen hengen ryhmissä itsestä muutama asia, joissa olet erityisen hyvä. Kertokaa vahvuudet hyvin liioitellen. Esitelkää itsenne koko ryhmälle ja liioitelkaa samalla tavalla vahvuuksien kertomisessa.

Nimien kertaus

Laittakaa kaikille nimilappu esim. maalarinteipistä. Etsi itsellesi vieras pari. Kävelkää ympäriinsä pareittain osoitellen muita ja hokien ääneen muiden nimiä. Jos ette muista jonkun nimeä, menkää katsomaan nimilappua. Kulkekaa nimiä opetellen, kunnes luulette osaavanne ne. Seisokaa lopuksi piirissä ja sanokaa pareittain ääneen kaikkien nimet. Antakaa aplodit. Saman voi toteuttaa myös istuen.

Numeroi paperille rivit 1–10. Rivit ovat paikkoja nimille. Lähde hakemaan paperiin itsellesi tuntemattomien oppilaskunnan jäsenten nimiä ja kuittauksia. Kysy samalla jokin yhdessä sovittu kysymys, esim. Mikä on koulumme jokin hyvä ominaisuus? Mitä teet mielelläsi koulussa? Mikä on lempivärisi? Tehkää seuraavalla kerralla bongauslistalle jatkolista niin, että kaikki keräävät kaikkien nimet. Kysykää esim. Miten toimii hyvä oppilaskunta, nimeä yksi asia? Mikä auttaa oppilaskuntaa toimimaan hyvin? Mitä pidät oppilaskunnan tärkeimpänä tehtävänä?

TIETOA KANSALAISVAIKUTTAMISESTA YHTEISTOIMINNALLISIN MENETELMIN

Seuraavassa on tekstejä luvun 8.3 esittämistaitoharjoitukseen. Tekstejä A ja B on kumpaakin kaksi kappaletta, joista voi valita toisen tilanteen mukaan. Harjoitus on nimeltään palapeli.

Kunnanvaltuusto (teksti A)

Kunnan ylintä päätösvaltaa käyttää kunnanvaltuusto, jonka tehtäviin kuuluu mm. päättää toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista: millä tavalla hallinto, rahoitus ja palvelut kunnassa järjestetään. Kunnallisia palveluita ovat mm. terveyskeskuspalvelut, kirjastot ja koulut sekä nuorisotoimen palvelut.

Valtuusto päättää talouden ja rahoituksen perusteista: kunnan veroprosentista ja muiden maksujen perusteista.

Kunnanvaltuusto hyväksyy koko kunnan talousarvion sekä tilinpäätöksen eli sen, miten paljon vuoden alussa on rahaa käytettävissä ja kuinka paljon sitä on vuoden lopussa käytetty.

Valtuusto valitsee myös johtavat viranhaltijat (esim. opetustoimen johtajan) sekä jäsenet kunnan toimielimiin.

Valtuusto seuraa kunnan asioiden hoitoa ja tuloksia tilinpäätös-, toiminta- ja tilintarkastusker-
tomuksen avulla.

Koulun johtokunta (teksti A)

Johtokunnat ohjaavat ja kehittävät koulujen ja oppilaitosten toimintaa. Johtokunta on jokai-
sessa Helsingin koulussa toimiva hallintoelin, joka edustaa koululaisten – koulun asiakkai-
den – huoltajia. Johtokunnan kautta vanhemmilla ja huoltajilla on mahdollisuus osallistua ja
vaikuttaa koulun toimintaan. Vanhempainkokous valitsee johtokunnan huoltajajäsenet neljän
vuoden välein, silloin kun on kunnallisvaalitkin. Johtokunta on kunnallinen luottamuselin.

Huoltajien lisäksi johtokuntaan kuuluvat rehtori, opettajien edustaja ja koulun muun henkilö-
kunnan edustaja (esim. koulusihteeri). Peruskoulun, lukion ja ammatillisen oppilaitoksen joh-
tokunnassa on kaksi oppilaita tai opiskelijoita edustavaa jäsentä. Opetuslautakunnan jaostot
asettavat johtokunnat tehtävänsä.

Johtokunta kokoontuu yleensä 3–4 kertaa lukukauden aikana.

Johtokuntaan voi ottaa yhteyttä kaikissa koulunkäyntiin ja koulun toiminnan kehittämiseen
liittyvissä asioissa, jotka askarruttavat kotiväkeä.

Johtokunnan tehtäviin kuuluu mm. hyväksyä koulun opetussuunnitelma ja seurata sen
muutoksia ja kodin koulun välisen yhteistyön tukeminen. Johtokunta valitsee opettajat vaki-
naiseen virkaan ja päättää koulun työ- ja loma-ajoista. Johtokunta hyväksyy koulun järjestys-
säännöt ja huolehtii työrauhan ylläpitämisestä ja asettaa säännöt esim. kännyköiden käyttä-
miselle koulussa. Johtokunnat toimivat myös linkkeinä ympäröivään yhteiskuntaan.

Demokratia (Teksti B)

Demokratiassa on keskeistä ajatus siitä, että kaikki ihmiset ovat keskenään tasa-arvoisia. Jokainen on yhtä arvokas ihmisenä ja yhteisön jäsenenä. Ketään ei saa jyrätä tai syrjiä vaan on kuunneltava toinen toistaan ja kunnioitettava toisen mielipiteitä.

Demokratiassa kaikilla on oikeus vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Luotetaan tavalliseen ihmiseen ja hänen kykyynsä tehdä järkeviä päätöksiä. Kaikki ihmiset pystyvät tekemään järkeviä päätöksiä, jos heille annetaan riittävästi tietoa asioista ja käytännöstä. Kun asiasta tehdään päätöstä, tulee kaikilla, joita asia koskee, olla yhtäläiset mahdollisuudet ilmaista, millaista lopputulosta he ovat valmiit kannattamaan. Kaikilla tulee myös olla yhtäläinen äänioikeus.

Demokratiassa luotetaan siihen, että asioiden tutkiminen yhteisissä neuvotteluissa johtaa parhaaseen lopputulokseen. On tärkeätä saada kaikkien mielipiteet ja näkemykset selville, kun neuvotellaan asioista. Jokaisen esittämä mielipide on yhtä tärkeä ja varteen otettava. Jotta demokratia toteutuisi, on tärkeätä neuvotella perusteellisesti ja kriittisesti. Ennen kuin asiasta lopullisesti päätetään, pitää löytää sellainen ratkaisu, joka tyydyttää mahdollisimman monia.

Kuntalaisen oikeudet (Teksti B)

Kuntalaisilla on täysi oikeus osallistua kunnan toimintaan ja päätöksiin. Kuntalaki jopa määrää, että kunnilla on velvollisuus eri tavoin helpottaa kuntalaisten osallistumista asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon.

Äänestäminen kunnanvaltuustovaalissa on vaikuttamisen tärkeä muoto, mutta sen lisäksi kuntalainen voi milloin tahansa ehdottaa uudistuksia, tehdä aloitteita tai valittaa epäkohdista suoraan kunnassa toimiville hallinto- ja luottamushenkilöille. Kunnan tai kaupungin virkailijoilta saa tarkempaa tietoa siitä, miten asioita viedään eteenpäin.

Palautteiden ja toimenpide-ehdotusten vastaanottaminen on virkamiesten työtä ja vaaleilla valittujen valtuutettujen velvollisuus. Mielipiteen ilmaisu ja päätöksentekoon osallistuminen ovat kuntalaisen oikeuksia.

Lain mukaan kunnan- tai kaupunginvaltuuston päätehtävä on vastata kunnan toiminnasta ja taloudesta. Valtuusto on siis kunnallisen päätöksenteon ydin.

Valtuustot valitaan kunnallisvaaleissa neljän vuoden välein. Valtuutetut ovat luottamushenkilöitä, ja heidän varsinainen työnsä on muualla kuin valtuustossa.

Valtuusto määrittelee työssään kunnan tavoitteet ja toimintatavat. Koska se vastaa myös kunnan rahojen käytöstä, se päättää, mihin palveluihin ja hankkeisiin kunta sijoittaa rahaa, ja mihin sillä on ylipäättään varaa. Se on siis ratkaisevassa asemassa myös nuoria koskevista asioista. Voidakseen vaikuttaa kansalaisena kunnassa on tiedettävä, ketkä ja miten kunnassa päätöksiä tekevät. Valtuusto tekee päätöksensä julkisissa istunnoissa, ja sen päätöksentekoon on aivan mahdollista yrittää vaikuttaa. Useissa kunnissa kuntalaiset voivat tutustua tulevista istunnoista äänestettäviin asioihin esim. valtuuston nettisivuilta.

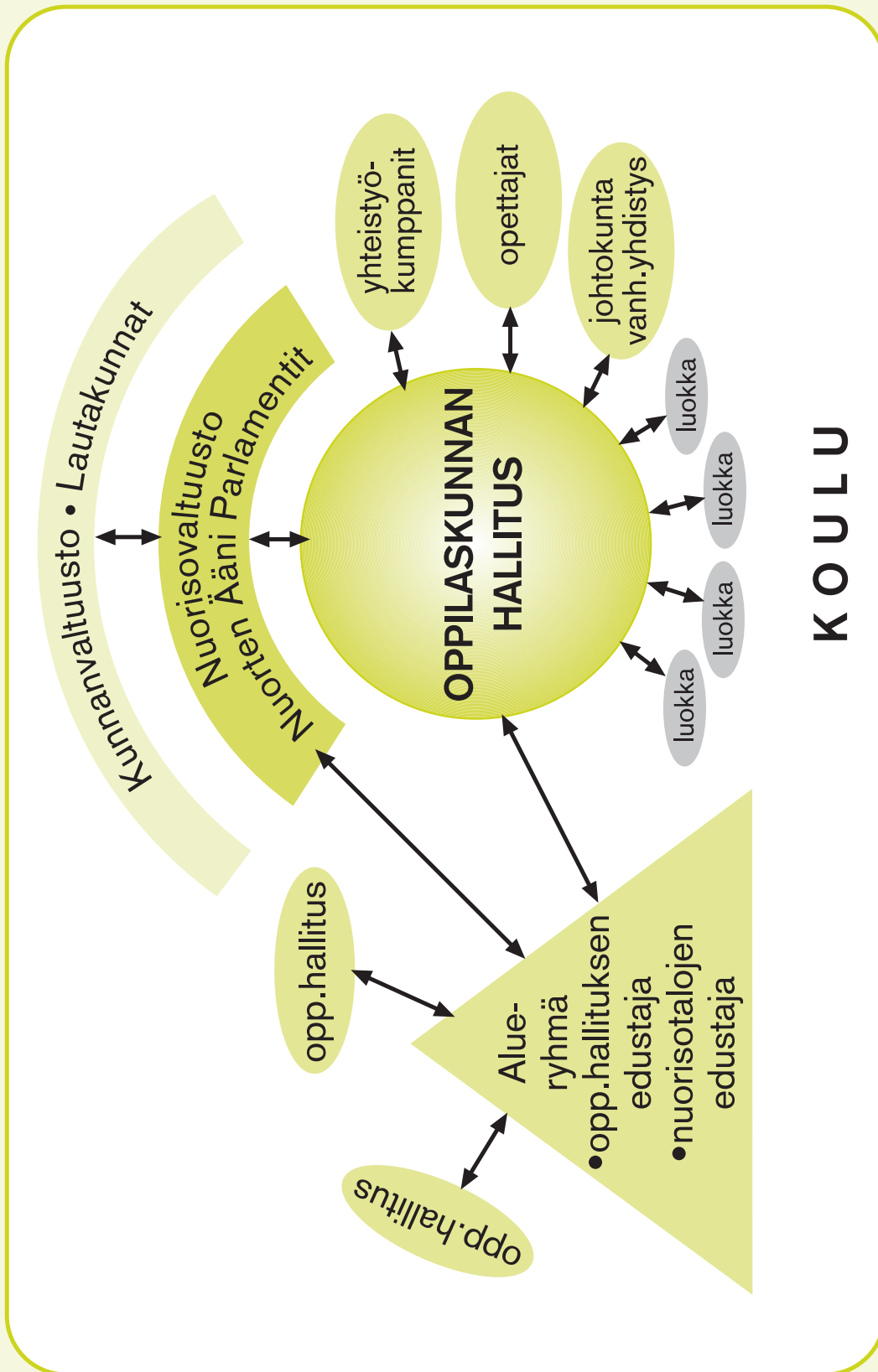
Nuorten osallisuus (Teksti C)

Osallistuminen ja osallisuus tarkoittavat vähän eri asioita. Osallistuminen tarkoittaa sitä, että ollaan mukana jossain tilanteessa, joka on usein toisten ihmisten järjestämä ja johon ei ole itse vaikuttanut millään tavalla. Osallisuus taas tarkoittaa sitä, että itse sitoutuu johonkin toimintaan ja haluaa vaikuttaa asioiden kulkuun sekä ottaa vastuun myös seurauksista. Osallisuus tarkoittaa omaa kokemusta päättämisestä ja asioihin vaikuttamisesta sekä kokemuksen myötä syntyvää sitoutumista.

Osallisuudessa on keskeistä oma kokemus siitä, että voi todella saada aikaan muutoksia omassa elämässään ja ympäristössään. Tällaiset nuorten vaikuttamis- tai osallisuuskokemukset lisäävät ihmisen kokemusta omasta kyvykkyydestään vaikuttaa yhteiskunnassa. Nuorille tulee tunne ja kokemus siitä, että "minä pystyn vaikuttamaan siihen, mitä ympärillä tapahtuu".

Suomen perustuslaissa tähdennetään erikseen, että ihmisten yhdenvertaisuus lain edessä koskee myös lapsia, joita perustuslain mukaan on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä. Lapsille tulee myös luoda mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Tämä lain kohta velvoittaa aikuisia luopumaan sellaisista käytännöistä, jotka perustuvat vain aikuisten tietoon, näkökulmaan ja kokemuksiin. Tämä velvoite koskee erityisesti viranomaisia.

LASTEN JA NUORTEN OSALLISTUMISJÄRJESTELMÄ

TULEVAISUUSVERSTAS -MENETELMÄ

Tulevaisuusverstaas on ongelmanratkaisumenetelmä, jossa koko yhteisön voimin demokraattisesti työskennellen pohditaan yhteisesti sovittuun asiaan liittyviä ongelmia ja ideoita, joita sitten yhdessä toteutetaan.

Tulevaisuusverstaan eri vaiheet

- Valmisteluvaihe: Motivoidaan osallistujia ja kerrotaan verstaan kulku.
- Ongelmavaihe: Käydään läpi valittuun ongelmaan, tehtävään, haasteeseen tai kiinnostuksen kohteena olevaan asiaan liittyvät ongelmat ja kritiikki, pahan olon tunteet ja niiden syyt.
- Ideointivaihe: Unelmoidaan, ideoidaan ja luodaan utopioita siitä, miten kyseiseen asiaan voitaisiin vaikuttaa niin, että tilanne paranee tai miten koko ongelma voitaisiin ratkaista toisin.
- Todentamisvaihe: Arvioidaan eri ideoiden toteuttamismahdollisuuksia, valitaan kehittämishankkeita ja laaditaan toimintasuunnitelmia.

Valmisteluvaiheessa tiedotetaan verstaasta, motivoidaan osallistujia, hankitaan tarvittava oheismateriaali, luodaan osallistujien kesken miellyttävä ilmapiiri (mm. ryhmäytymisharjoituksilla) ja kerrotaan verstaan kulku.

Ongelmavaiheessa on tärkeää, että tyytymättömyys pystytään muotoilemaan selkeästi ja että kaikki mahdollinen aiheeseen liittyvä arvostelu ja paha olo saadaan ilmaistuksi. Mitä paremmin tässä onnistutaan, sitä helpompaa on ratkaisujen kehittäminen. Ohjaajan tehtävänä on viritellä tätä vaihetta sopivin kysymyksiin ja ohjata tilannetta siten, että jokainen ilmaisee arvostelunsa tiiviisti taululle tai isoille papereille. Hänen tulee estää kaikki keskustelu ja viitata, että sen aika on jatkossa. Tavoitteena on, että osallistujien esittämät kritiikit viritävät mielleyhtymiä toisissa ja saavat aikaan vuolaan arvostelun ja pahan olon ilmaisun. Nyt saa valittaa sydämensä kyllyydestä. Tämän vaiheen lopuksi esitetty arvostelu kirjataan ylös ja ongelmista äänestetään. Ne asetetaan tärkeysjärjestykseen ja vetäjä tekee ongelmakoosteen 4–6 ongelmasta.

Ideointivaiheessa etsitään ratkaisua esitettyihin ongelmiin. Tavoitteena on saada ilmaistuksi osallistujien uinuvat toiveet ongelmien ratkaisemistavoista. Vaiheen tehtävä prosessissa on päästä irrottautumaan tottumuksistamme, löysätä ja olla uutta luovia. Olennaista on, että edes hetkeksi hylätään todellisuuden asettamat pakot ja rajoitukset ja murretaan muurit, jotka estävät uusia horisontteja näkymästä sekä katkotaan kahleet, joihin arkipäivä sitoo mielikuvituksen. Tämän vuoksi ongelma- ja ideointivaiheen aikana ei keskustella eikä kritisoida asioita. Ihmiset pelkäävät toistensa kritiikkiä ja arvostelua niin paljon, että pienikin keskustelu helposti häiritsee omaa työskentelyä ja kääntyy nopeasti kritisointiin.

Ideoiden vuolaus kehittyä vähitellen, joten prosessia pitää voida jatkaa riittävän kauan, ja ohjaaja voi jälleen edistää sitä eri tavoin (estämällä arvostelun tai tekemällä ideoita edistäviä kysymyksiä). Tuloksena tästä vaiheesta on valtava määrä ongelmavaiheessa hahmotettuihin ongelmiin ja omiin toiveisiin liittyviä utooppisia ratkaisuehdotuksia. Ideoista äänestetään, ne laitetaan tärkeysjärjestykseen, ja vetäjä tekee ideakoosteen (4–6 ideaa).

Todellistamisvaihe on varsinaisen verstaan (yhtäjaksoisen tapahtuman) viimeinen vaihe. Siinä utopistiset suunnitelmat asetetaan vastakkain todellisuuden kanssa. Nyt on lupa arvostella hankkeiden toteutusmahdollisuuksia. Tässä vaiheessa karsitaan ensinnäkin sellaiset ehdotukset, joiden ei mitenkään voida kuvitella toteutuvan ainakaan tällä hetkellä. Jäljelle jäävät sellaiset, joita halutaan lähteä viemään eteenpäin. Pienryhmissä pohditaan, mitä ideoiden toteuttamiseksi voidaan tehdä ja laaditaan suunnitelmia menettelytavoista ja etenemisteistä. Verstaan lopussa keskustellaan yhdessä ryhmien ehdotuksista ja yritetään kehitellä niistä selkeitä ehdotuksia ja ideoita jatkotoimenpiteiksi.

Tulevaisuusverstaissa minkään vaiheen yli ei voi hypätä. Menetelmässä on olennaista, että jokainen vaihe toteutetaan juuri sellaisena kuin on tarkoitus, eli että prosessi lämpenee eri vaiheissa. Muuten prosessille ominainen dynamiikka ei rakennu eikä tulos ole tarkoitettun kaltainen. Vetäjä toimii ryhmän organisaattorina, joka yhdessä ryhmän kanssa huolehtii siitä, että kaikki sanottu tulee kirjatuksi. Osallistujia rohkaistaan itse kirjoittamaan fläpeille mielipiteensä.

Onnistuneen Tulevaisuusverstaan tuntee siitä, että se tarjoaa osallistujilleen iloa, vahvistaa heidän itseluottamustaan ja saa jokaisen mukanaolijan tuntemaan, että heidän ajatuksensa ovat arvokkaita ja elämänsä mielekästä. Luokkien ehdotukset viedään oppilaskunnan hallitukseen. Oppilaskunnan hallituksessa keskustellaan, väitellään ja puolustetaan omien luokkien hanke-ehdotuksia. Lopuksi joko äänestetään tai päätetään yksimielisesti koulun hankkeesta.

TULEVAISUUSVERSTASOHJE

Motivointivaihe on tehty aiemmin esim. koulun kartan tms. avulla!

	AIKA	TARVIKKEET	OHJAAJAN TOIMINTA
VALMISTELU		Tusseja, isoja papereita seinille	Korosta, että tänään pohditaan kouluympäristön parantamista!
MOTIVOINTIVAIHE	pidetään edellisenä päivänä	Koulun pihakartta tai sisäkartta	
<p>ONGELMAVAIHE</p> <p>Ongelmien etsiminen, kirjaaminen, tunnistaminen</p> <p>Periaatteena: " Mitä meillä ei ole, mikä on tylsää, mikä ahdistaa, mikä kiusaa..."</p> <p>EI KRITISOIDA, EI KESKUSTELLA</p>	n. 30–40 min.	5 isoa paperia hajallaan maalarinteipein seinille kiinnitettynä, yläreunaan kirjoitetaan spriitussilla otsikko "ongelmat" ja luokka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kannusta ongelmien etsimiseen. Pyydä oppilaita kirjaamaan ongelmat fläpille lyijykynällä. Huolehdi siitä, että keskustelua tai kritisointia ei synny. Mitä enemmän ongelmia/epäkohtia kirjataan sitä paremmin prosessi etenee! 2. Lue syntyneet ongelmat ääneen. Pyydä oppilaita antamaan pisteitä ongelmille tukkimiehen kirjanpidon tavoin: käytössä 3 pistettä / oppilas, pisteet voi hajauttaa eri ongelmille tai antaa kaikki kolme pistettä yhdelle suurelle ongelmalle. Etsikää lopuksi pisteiden mukaan 4-5 suurinta ongelmaa. 3. Ota vielä 1 fläppi ja kirjoita otsikoksi "ONGELMAT". Kootkaa luokan 4-5 keskeisintä ongelmaa spriitussilla fläpille. Tämä fläppi viedään päivänlopuksi käytävälle.
<p>IDEOINTIVAIHE</p> <p>Ideointivaihe jatkuu suoraan ongelmavaiheen jälkeen, ei taukoa</p> <p>Käännä ongelmakooste myönteisiksi asioiksi (pihalla ei ole keinoja → pihaan hankitaan mukavia keinoja).</p> <p>Kirjataan vastauksia ongelmiin, tai unelmoidaan "jospa olisin kuningas".</p> <p>EI KRITISOIDA, EI KESKUSTELLA</p>	n. 30–40 min.	5 fläppiä hajallaan maalarinteipein pöydille tai seinille kiinnitettynä, yläreunaan kirjoitetaan spriitussilla otsikko "IDEAT" ja luokka.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kannusta ideointiin ja unelmointiin. Pyydä oppilaita kirjaamaan ideat fläpille lyijykynällä. Huolehdi siitä, että keskustelua tai kritisointia ei synny. Mitä enemmän on ideoita ja haaveita, sitä paremmin löytyy toteuttamiskelpoinen hanke! 2. Lue syntyneet ideat ääneen. Pyydä oppilaita antamaan pisteitä ideoille tukkimiehen kirjanpidon tavoin: käytössä on 3 pistettä / oppilas, pisteet voi hajauttaa eri ideoille tai antaa kaikki 3 pistettä yhdelle suurelle idealle. Etsikää lopuksi pisteiden mukaan 4-5 suurinta ideaa. 3. Ota vielä 1 fläppi ja kirjoita otsikoksi "IDEAT". Kootkaa luokan 4-5 keskeisintä ideaa spriitussilla fläpille. Tämä fläppi viedään päivän lopuksi käytävälle.
RUOKATAUKO			

	AIKA	TARVIKKEET	OHJAAJAN TOIMINTA
<p>TODENTAMISVAIHE</p> <p>KESKUSTELLAAN, ARVIOIDAAN, KRITISOIDAAN, ollaan samaa mieltä, eri mieltä....</p> <p>Jokainen oppilas valitsee mitä ideaa hän haluaa olla työstämässä.</p> <p>Jokaisessa ryhmässä OPPILAAT realisoivat, arvioivat ja kritisoivat ideoita ja laativat toimintasuunnitelman</p> <p>Lopuksi ryhmät kokoontuvat isoon koko luokan ryhmään, jossa keskustellaan ja arvioidaan yhdessä ko. toimintasuunnitelmia.</p>	n. 30 min	<p>A4 –paperit (opehuoneeseen).</p> <p>Fläppi, johon kirjataan spriitussilla luokan hanke (käytävään)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Laita esille IDEAT-kooste. Jaa oppilaat ryhmiin sen mukaan mitä ideaa he haluavat olla työstämässä. Jos usea haluaa olla samassa ideassa, jaa heidät eri ryhmiin. Max 4 oppilasta / ryhmä. 2. Ohjaa oppilaita tekemään toimintasuunnitelma idean toteuttamiseksi. Ovatko ideat toteuttamiskelpoisia, miten, kuka, ketkä toteuttavat ja kuka vie prosessia eteenpäin? Pyri vaikuttamaan mahdollisimman vähän toimintasuunnitelmaan, anna oppilaiden itse todeta esim. mahdottomat ideat. Opettaja voi kysymysten avulla ohjata huomaamaan mahdottomat ideat! 3. Keskustellaan luokan mahdollisesta hankkeesta. Mietitään riittääkö raha, onko toteutettavissa jne.
<p>Yhteistoiminnallinen väittely (8.5 luku)</p>	n. 30 min		<p>YHTEISTOIMINNALLINEN VÄITTELY kahdesta varteenotettavasta hankkeesta. Äänestetään vasta sitten, jos muuten ei löydy ratkaisua!</p> <p>4. Keskustellaan vielä sitouttavasti meidän luokan hankkeesta: miten kaikki sitoutuvat edistämään sitä välituntikeskusteluissa ja luokan edustajat sitoutuvat puolustamaan esitystä hallituksessa.</p>
<p>JÄLKITYÖT VÄLITUNNIN AIKANA</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Opettaja toimittaa luokan A4:lla olevan hankkeen yhdysopettajalla • vie ONGELMAT -kooste käytävälle • vie IDEAT -kooste käytävälle • vie HANKE-kooste käytävälle 	

OSALLISTUMISTODISTUS
DIPLOMI

Nimi

On osallistunut oppilaskunnan hallituksen toimintaan.

Hänen tehtävänään on ollut:

---

*Hän on ollut aktiivinen, yhteistyökykyinen ja vastuullinen
oppilaskunnan hallituksen jäsen.*

Aika ja paikka

---

rehtori

---

oppilaskunnan ohjaava opettaja

SANASTOA

Esityslista: Kokouksessa käsiteltävien asioiden luettelo. Esityslista ei ole lopullinen, vaan siihen voidaan lisätä asioita vielä kokouksen alkaessa.

Kokous: Tilaisuus, johon on kokoontunut useita henkilöitä keskustelemaan ja tekemään päätöksiä. Kokouksilla on aina jokin tehtävä täytettävään, niillä on aina jokin tarkoitus.

Kokouksen avaaminen: Kokous avataan sanomalla “avaan tämän kokouksen” sekä yhdellä nuijan iskulla.

Kokouksen päättäminen: Kokous päätetään sanomalla “päätän tämän kokouksen” sekä kahdella nuijaniskulla.

Kokoustekniikka: Kokoustekniikalla tarkoitetaan niitä sääntöjä ja menettelytapoja, joiden pohjalta kokoukset etenevät. Kokousteknisten asioiden opetteleminen ja niiden tietäminen antaa varmuutta ja helpottaa kokouksiin osallistumista.

Kokousvirkillijät: Kokousvirkillijoilla tarkoitetaan kokouksen puheenjohtajaa, sihteeriä, pöytäkirjantarkastajia ja äänenlaskijoita.

Päätös: Puheenjohtaja ei tee päätöksiä, vaan kaikki päätökset tekee kokous eli kaikki osallistujat yhdessä. Puheenjohtajan nuijan kopautus symboloi kokouksen yhteistä päätöstä.

Pöytäkirja: Siihen kirjataan kaikki päätökset ja kokouksessa käsitellyt asiat jälkitarkastusta varten. Pöytäkirja laaditaan esityslistan pohjalta. Jotta pöytäkirja olisi pätevä, on pöytäkirjantarkastajien vahvistettava se omilla nimikirjoituksillaan.

Pöytäkirjan tarkastajat: Pöytäkirjantarkastajia on aina kaksi. Kun sihteeri on kirjoittanut kokouksen pöytäkirjan puhtaaksi, pöytäkirjantarkastajat lukevat pöytäkirjan läpi ja omalla allekirjoituksellaan vahvistavat, että se vastaa kokouksen kulkua. Jotta pöytäkirja olisi pätevä, on pöytäkirjantarkastajien vahvistettava se omilla nimikirjoituksillaan.

Työjärjestys: Työjärjestys tarkoittaa järjestystä, jossa asiat käydään läpi kokouksessa. Esityslistasta tulee työjärjestys, kun esityslista hyväksytään kokouksen työjärjestykseksi.

Yksimielinen päätös: Kun kaikki kokouksen osallistujat ovat periaatteessa samaa mieltä, päätös on yksimielinen.

Äänenlaskijat: Jos kokouksessa äänestetään jostain asiasta, valitaan kaksi äänenlaskijaa. Heidän tehtävänsä on jakaa äänestysliput (jos niitä tarvitaan), kerätä ne ja laskea äänet. Myös äänenlaskijat voivat itse äänestää.

WWW-SIVUJA:

OSALLISTUMIS-

FOORUMI

Generation Europe

Hesan Nuorten Ääni

Kerhokeskus - koulutyön tuki ry.

Lasten Parlamentti

Lasten kaupunki

Nuoret Vaikuttajat ry

Nuorisofoorumi

Nuorten Akatemia

Nuorten Ääni

Pikkuparlamentti - Kempele

Pohjois-Karjalan nuorten foorumi

Suomen Lasten

Parlamentti yhdistys ry.

Suomen Nuorisoyhteistyö

- Alianssi ry

Vaikuttamo

Valtikka

WWW-SIVUT

www.generationeurope.eu.com/default.asp

www.edu.hel.fi/yleissivistava_koulutus/kehittamishankkeet

www.nk.hel.fi/hna

www.koulunkerhokeskus.fi

www.haulitorni.fi

www.lastenkaupunki.net

www.nuva.fi

www.tampere.fi/osallistuminen/nuoret

www.nuortenakatemia.fi

www.jklmlk.fi/nuortenaani

www.kempele.fi/Kunta/pikkuparlamentti/index.html

www.ponu.net

www.lastenparlamentti.fi

www.ali.fi

www.vaikuttamo.net

www.valtikka.fi

KIRJALLISUUS

Gretschel A. 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin.

Gretschel A. 2003. Miten arvioida osallisuusprojektin laatua? Tarinaviivaopas. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Gröndahl M., Piekkari U., Rassi A-L. 1995. Työstämme yhdessä opetussuunnitelmaa.

Harju A. 2004. Aktiivisten kansalaisten Suomi. Oikeusministeriön julkaisu.

Harjula, H. & Prättälä, K. 2001. Kuntalaki ñ tausta ja tulkinnat. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Leppilampi A. & Piekkari U. 1998. Terve, Terve! Opitaan yhdessä oppimisen ja elämisen taitoja.

Leppilampi A. & Piekkari U. 1999. Opitaan yhdessä - aikuiskoulutusta yhteistoiminnallisesti.

Kemppinen P. & Rouvinen-Kemppinen K. Vuorovaikutuksen aarrearkku. Vinkkejä kasvattajille.

Kärelampi P. 1999. Kouludemokratia. Väitöskirja Tampereen yliopisto.

Lantta K. 2003. Opettajien kokemuksia vertaissovittelusta. Proseminaarityö Jyväskylän avoin yliopisto.

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Helsinki: Opetushallitus.

Luukkainen O (toim.) Opettaja vuonna 2010. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 15. Helsinki: Opetushallitus.

Oppilaskuntatoiminnan opas.2003. Helsinki: Suomen Lukiolaisten liitto.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus.

Perustuslaki 731/1999. Teoksessa Suomen perustuslaki. 2000. Vammala.

Rantala J., Siikaniva. 2005. Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksen haasteena.

Sahlberg P. 2003. Yhteistoiminnallisen oppimisen käsikirja.WSOY.

Suutarinen S. (toim.) 2000. Nuoresta pätevä kansalainen. Yhteiskunnallinen opetus Suomen peruskoulussa. Jyväskylän yliopisto.

Suutarinen S 2002. Nuori kansalainen Suomen näkökulmasta. Teoksessa Brunell V. & Törmäkangas K. (toim.). Tulevaisuuden yhteiskunnan rakentajat. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Vesikansa S. 1998. Iloisina yhdessä. Opas lapsiryhmän ohjaajille. Helsingin kaupunki Nuorisosiainkeskus.

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2007 ilmestyneet

- 1 Ammattikorkeakoulujen verkostohankkeet
- 2 Bibliometristen aineistojen käytettävyys yliopistojen julkaisujen laadun ja tuottavuuden arvioinnissa
- 3* Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2008–2011
- 4 Lähtö ja Loitsu; Suomen ja Viron nuorisoyhteistyöstä–Tundeline teekond; Eesti ja Soome noorsookoostöö
- 5 Utvecklingsprogram för bibliotek 2006–2010
- 6 Towards Sustainable Development in Higher Education – Reflections
- 7 Toimenpideohjelma tutkijankoulutuksen ja tutkijanuran kehittämiseksi vuosille 2007–2011
- 8 Kulttuuriomaisuuden uhat ja suojelu; Työryhmän esitys Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen toimeenpanosta Suomessa ja osana kansainvälistä kriisinhallintaa
- 9 Onko kulttuurilla vientiä? ONI; Esitys Suomen kulttuuriviennin kehittämissuunnitelmaksi 2007–2011
- 10* Opintotuen kehittämissuunnitelma 2007
- 11 Kansainvälisyyskasvatus 2010 / Fostran till internationalism 2010
- 12 Global education 2010
- 14* Improving School Leadership, Finland, Country Background Report
- 15 Joustava perusopetus; JOPO-toiminnan aloittaminen ja vakiinnuttaminen
- 16** Opetusministeriön tilinpäätös ja toimintakertomus 2006
- 17 Yliopistot 2006; Vuosikertomus
- 18 Universities 2006 Årsberättelse
- 19 Universities 2006 Annual Report
- 21* Fair Culture?; Ethical dimension of cultural policy and cultural rights
- 22 Vuosikatsaus 2006. Koulutus ja kulttuuri
- 23 Undervisningsministeriets årsöversikt 2006. Utbildning och kultur
- 24 Ministry of Education Annual Report 2006. Education and culture
- 25* Aikuisopiskelun aluetilastot

* Ei painettu, vain verkossa

** Maksuton julkaisu, tilaukset opetusministeriö, puhelin (09) 160 77496

Julkaisut sähköisenä osoitteessa www.minedu.fi/OPM/Julkaisut

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet

PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)

00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet

puhelin / telefon (09) 7010 2363

faksi / fax (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

ISBN: 978-952-485-433-7 (nid./htf)

ISBN: 978-952-485-434-4 (PDF)

ISSN: 1458-8110

Helsinki 2007